

FRANKLIN-TÁRSULAT

MAGYAR IRODALMI INTÉZET ÉS KÖNYVNYOMDA.

A t. cz. részvényesek a folyó évi szeptember 14-én délelőtti 10 órakor a társulat helyiségében (Budapest, egyetem-utca 4. szám, 1-ső emelet) tartandó

HATODIK RENDES ÉVI KÖZGYŰLÉSRE

hivatkozással az alapszabályoknak lent idézett 12. §-ára *) meghívotnak.

A közgyűlés tárgyai:

1. Az igazgatóság jelentése a vállalat állapotáról általában s a lefolyt év üzleti eredményeiről.
2. A felügyelőbizottság jelentése alapján az előterjesztett évi számadás és a nyereség felosztása feletti határozat.
3. Az igazgatóság, az irodalmi tanács és a felügyelőbizottság följelentése.
4. Az igazgatóság és irodalmi tanács megválasztása.
5. Felügyelőbizottság választása a jövő üzletévre, tiszteletdíjának megállapítása.

A részvényes az alapszabályok 12. §-a értelmében a társaság pénztárán kívül a magyar általános hitelbank (Budapest, Erzsébet tér 3-ik szám) pénztáránál is letéteményezhetik. A Franklin-Társulat 1878-79-ik évi mérlege a felügyelőbizottságnak a közgyűlés előterjesztésével együtt a társulat helyiségében máttól fogva kapható és megtekinthető. — Budapest, 1879. szeptember hó 2-án.

Az igazgatóság.

*) 12. §. Minden részvényes, ki a közgyűlésen személyesen vagy meghatalmazott részvényes által képviselve megjelen, tíz darab részvénye után egy szavazattal bír, ha részvényeit legalább három nappal a közgyűlés előtt a társasági pénztárnál vagy az összehívásban megjelölt más pénztárnál és ezírel letéteményezte. Részvényesek, kik a törvény szerint képviseltetésre utalják, jogukat törvényes képviselőjük által gyakorolhatják.

Mérlegszámla. Vagyon: Nyomdai épület 137,000 frt, nyomdai berendezések: gépek 25,000 frt, faszervevények 3,500 frt, betűk 50,000 frt, összesen 78,500 frt; letűt és tömött 5,000 frt, bútorok 4,000 frt, metszvények 3,000 frt, papíroszközlet 13,800 frt, 8 kr., értékpapírok mint óvadék 24,946 frt 54 kr., pénztári készlet 1,357 frt 10 kr., nyomdai szerek készlete 500 frt, betűöntő készlet 667 frt 2 kr., munkában levő művek értéke 11,592 frt 90 kr., előre fizetett biztosítási díj 2,285 frt 78 kr., saját hírlapjaink 32,000 frt, adósk 35,066 frt 91 kr., kamatozó tőke a Magyar általános hitelbanknál 101,137 frt 86 kr., könyvkiadó-üzlet 440,212 frt 40 kr.; összesen 891,075 frt 59 kr. — **Teljes:** Részvénytőke 600,000 frt, tartaléktőke 15,215 frt 76 kr., Franklin-Társulat összes személyzetének segélyező-alapja 1,092 frt 62 kr., Heckenast-féle könyvnyomda személyzetének betegsegélyező házipénztára 1,319 frt 22 kr., hírlapi előfizetők le nem járt időjére eső részlet 10,033 frt 44 kr., ki nem szolgáltatott osztalékok 1875. évre 14 frt, 1877. évre 8 frt, 1878. évre 48 frt, összesen 70 frt; elfogadományok 35,883 frt 99 kr., folyó számlák kölcsön a Magyar általános hitelbanknál 120,000 frt, hitelezők 56,521 frt 87 kr., alapszabály szerint járó jutalékok: az igazgatóságnak 4,539 frt 80 kr., az irodalmi tanács tagjainak 2,837 frt 37 kr., összesen 7,377 frt 17 kr.; osztalék 10 frt 50 kr. egy-egy részvény után 4,000 drb részvényre 42,000 frt, átvétel 1,561 frt 52 kr., összesen 891,075 frt 59 kr.

Veszteség- és nyereség-számla. Kiadás, illetőleg veszteség: Központi üzletköltségek és tisztí fizetések 19,679 frt 12 kr., leírások: a nyomdai berendezéseknél 23,557 frt 98 kr., a bútorok számláján 966 frt 18 kr., a metszvények számláján 3,287 frt 15 kr., saját hírlapjaink számláján 4,000 frt, a betűöntő számláján 837 frt 36 kr., a könyvkiadási jogok, tők- és acél-táblák 945 frt 32 kr., a kétes követelésektől 1,563 frt 53 kr., összesen 35,157 frt 52 kr.; kamatok 3,036 frt 15 kr., tartaléktőke idei hányada 5,674 frt 76 kr., alapszabály szerint járó jutalékok: az igazgatóságnak 4,539 frt 80 kr., az irodalmi tanács tagjainak 2,837 frt 37 kr., összesen 7,377 frt 17 kr.; osztalék 10 frt 50 kr. egy-egy részvény után, 4000 részvényre 42,000 frt, átvétel 1,561 frt 52 kr., nyomda jövedelme 67,793 frt 2 kr., betűöntő jövedelme: Athozat 1,568 frt 29 kr., hírlapok jövedelme 5,609 frt 48 kr., könyvkiadó-üzlet jövedelme 34,813 frt 45 kr., kétes követelésekből 1,164 frt 64 kr., összesen 114,486 frt 24 kr.

Dr. Lengyel F.
nyir-balzsama.

Már a növényi nedv, mely a nyirből ha annak tözset megfürék, kifolyi, ember emlékezet óta a legkitűnőbb széplőszernek van ism-ve; ha pedig a nedv a föltaláló utasi asz-erint vegyi uton balzsammá dolgoztatik, majdnem csodálatos hatású bír.

Ha azonnal az arcon vagy egyéb bőrrészeket este bekennjük, már a következő reggelin majdnem észr-vehetetlen pikkelyek válnak le a bőrről, minek folytán ez gyöngéde és fehérre válik.

Ez a szam tisztítja az arcon támadt redőket és himlőhelyeket, fiatal arczsint ad; a bőrnek fehérséget, gyöngédséget és frisséget kölcsönöz; a legrovidebb idő alatt a szeplőt, májfoltokat, anyajegyet, orrvöröséget, bőrháthát és minden egyéb bőrrazsnyvet eltávolít. Egy korsóval használati utasítással együtt 1 frt 50 kr.

Valódi minőségben szállítja Budapestben, csupán **Török József, gyógyszerész, király-utca 12.; Pozsonyban Pisztory Bódog, Mihálykapu; Temesvárott Tarcazi István.** 5470

PILEPSIE

(nehézkör) leveit utján gyógyítatik dr. **ESILLASO** külföldes orvos által Orvosi tan. (Neustadt).

Legnagyobb tapasztalás, miután eddig több mint 11,000 eset lett gyógykezelve. 6. 01

Ca. és kir. szabadalm. a maga nemében egyetlen határu

patkány- és eger-irtó szer. Egy bádog-doboz 1 frt 6 doboz 5 frt o. é. Valódi perzsa, minden rovar irtó por.

Közvetlen szállítmánya, vegyileg tisztított növénykiszármag, csupán változatot, jóállás mellett biztosan ható alk-trészekből összeállítva, teljesen mérgeztől, mint a poloska, bolhák, mol, házi tücsök, svábbogár, hangyák stb. két felülmúlhatatlan irtó szer gyanánt elismere, dobozokban, minden doboz egy szörőszálekkel ellátva, 1 frt és 55 kr.-jával. Speciálisan különösen biztos és gyökéresen ható

svábbogár (leimben) irtó por. 1 csomag ára 50 kr. 6 csomag 2 frt 55 kr. o. é.

Teljesen mérgeztől, gyors és biztos hatású

oroszló-egér-irtó por. dobozokban (külön szörőszálekkel ellátva), 1 doboz 1 frt és kisebb 55 kr. o. é.

Teljesen mérgeztől, gyors és gyökéres hatású

molylek és hangyák irtó por. E por nemcsak megövi a molylek és hangyák-irtások ellen, hanem még biztosan és gyökéresen ki is irtja a rovarokat, ha az bútorok, szőnyegek, téli ruhák, gyapjúkalmak, szőcsárkák, kocsik stb. hintetik. Dobozokban o. é. 1 frt 55 kr. és 30 kr.-jával.

Ca. és kir. szab. gyökéresen ható

poloska-irtó szer. Bútorok számára. Egy nagy üveg 50 kr. 6 üveg 2 frt 55 kr. 1 kis üveg 30 kr. 6 üveg 1 frt 55 kr. o. é.

Felülmúlhatatlan hatású

poloska-irtó szer falazat számára. Festésnél, meszelésnél vagy falak mázolásánál a festékbe, mészből vagy vakolatba keverésére alkalmas. Egy pintes üveg ára 1 frt. 6 pintes üveg 5 frt. 1 pintes üveg 2 frt. 6 üveg 10 frt. 6 üveg 10 frt. 6 üveg 10 frt.

Elpusztíthatatlan megfogó, melyek segélyvel a rovar, mely vagy

oroszló-egér-irtó por egyformán szörőszálekkel ellátva, és a legkisebb hávedékba belövelhető. Egy csomag ára 50 kr. o. é.

Számos megrendelést vár:

REISS B. szeg. magy. kir. szabad. vegyszer- és kávé-Budapest, király-utca 47. I. em.

Fiókraktár: 5273

Thauer József urnál Pesten, három korona-utca 9

Nevelőnök

Magyar, német, francia és angol

és tanítónők, több nyelv és kintinó zongora-ismerettel, elismert biao nyitványokkal, okl. gyermekkeresésnök, francia bonnók és jártatótanok egyenesen a Schwaból; igen műt. nevelők, azonnal kaphatók „Feketé” I. nemzetközi iako al ügyesség. Által. Károlyi körút 7. sz. Budapestca 5467

VASÁRNAPI UJSÁG

Előfizetési feltételek: **VASÁRNAPI UJSÁG** és **POLITIKAI UJDONSÁGOK** együtt: egész évre — 12 frt félévre — 6 * Csupán a **VASÁRNAPI UJSÁG**: egész évre — 8 frt félévre — 4 * Csupán a **POLITIKAI UJDONSÁGOK**: egész évre — 6 frt félévre — 3 *

37-dik szám. 1879. **BUDAPEST, SZEPTEMBER 14.** XXVI. évfolyam.

BÁRÓ HAYMERLE HENRIK.

ANDRÁSSY gróf lemondása a külügyminiszteri tárczáról nagy port vert föl az európai diplomacia és sajtó köreiben. Nagy buzgósággal találgatták okát. Egyik a legközelebbi osztrák választásoknak tulajdonítá, melyek az eddigi többségben volt alkotmánypartot megingaták; másik a bécsi katonai és reakzionárius körök felülkerekedését gyanítá e változásban, melyekkel Andrásynak folyvást erős küzdelme volt; míg a legtöbbben egyszerűen Andrásy gróf kimerültségének tulajdonítá a változást, kinek egészsége a hosszu, fáradsalmas diplomaciai tevékenység után megköveteli a pihenést.

Széchenyi nem bírnak elegendő parlamentaris gyakorlattal, hogy politikájukat a delegációk előtt indokolhassák, esetleg védelemzhessék.

Másfelé kellett tehát tekinteni. Így jutottak rá báró Haymerle Henrikre, ki a berlini kongresszusban mint monarchiánk harmadik megbízottja vett részt gróf Andrásy mellett. A hír, hogy B. Haymerle szemeltetett ki Andrásy utódjaul, mióta felmerült, állandóan tartja magát, sőt némely hírek szerint kineveztetése is alá van már jegezve, csupán arra várnak,

míg Andrásy a keleti ügyek még függőben levő néhány kérdését lebonyolítja s akkor — talán e hó 25-én — Haymerle báró kineveztetése a külügyminiszteri székre közé fog tétetni.

Igy állván a dolgok, itt az ideje, hogy mi is foglalkozunk a praesumtiv külügyrel s elmondjuk, a mi róla ismeretes.

Ez bizony mind a mai napig édeskeves. B. Haymerle Henrik polgári származású férfin, a báróságot már ő kapta s neje is egy frankfurti patricius leánya.

BÁRÓ HAYMERLE HENRIK.

!!Majdnem ingyen!!

A nemrég megbukott nagy angol britania-észüt-gyár esztő-megmondásokától azon megibásit nyertük, hogy valamennyi nálunk letétn levő britania-észüt-árakat a szállítás s munkabérnek negyed részbeni csekély kárpótlása mellett, elárulsunk.

Az ősszeg beküldése vagy utánvét mellett is, csak 6 forint 75 kr. ár n, mint az itt-üldött Angliától Bécsig és a munkabérnek egy csekély részért, kapja mindenki a kő-alkotmány, a valódi érték negyed részén tehát majdnem ingyen és pedig:

- 6 db. kitűnő jó asztali kés, britania-észütjével, valódi an. o. észüt-acél pengével.
- 6 „ legfinomabb villa, britan-észüt egy d. rabból.
- 6 „ néhéz britania-észüt evőkannál.
- 6 „ britania-észüt kávéskannál, legjobb min. ség.
- 1 „ tömör britania-észüt tejszedő.
- 1 „ néhéz britania-észüt leveszedő.
- 6 „ bri annia-észüt kényugató.
- 6 „ angol Victoria-észüt, legfinomabban vésőve.
- 2 „ hatásos britania-észüt asztali gyertyatartó.

Minden 40 db. mely azelőtt 26 frtban került, most mind a 40 darab 6 forint 75 krajczgert.

40 „ Valamennyi 40 tárgy a legfinomabb britania-észütből van készítve, a mely az esztendő, a világos és tiszta fényt hozza, mely örökké feheren marad, s a valódi esztőlőt husz évi használat után sem különböznieható más, amiért kezeség is vállaltatik. 5452

Czám és egyedüli megrendelési hely a cs. k. osztrák-magyar tartományok részére:

Főraktára az első angol britania-észüt-gyárnak: **BLAU és KANN, Bécs, I. Elisabethstrasse, Nr. 6.**

A német törzsi gyógyászati egy társulatok által megvizsgált, és kitűnő alkalmazhatósága végett a magas es. kir. magyarországi helytartóság ált. i engedélyezett

Köszvény-vászon

mindenféle köszvény, eszű (Rheuma) inszaga, és, mell-görncz-fájdalmak, keresztcsontfájás (Hexenschuss), lábköszvény stb. ellen.

Egy csomag ára 1 frt 5 kr., kettős-erejű 2 frt 10 kr.

Ezen köszvényvászón azazt különbözök valamennyi letűtő többi szerektől, hogy csakugyan használ.

Dr. BURON párisi általános seb-tapasza

mindenféle sebek, venyedékek és d-ganatok ellen. — Egy kőcsög a használati módszerrel együtt 70 kr., kisebb kőcsög 35 kr. Postán küldve 10 krajcz több. Valóan a Pesten egyedül es k Török József ur gyógyszerésztárában, király-utca 7. sz. D-brezzenben: Roischneck ur gyógyszerésztárában. — Szombathelyen: Philich Ferenc ur gyógyszerésztárában. — Mohácsban: Jaszovics Károly — Kolozsvárt: Wolf gyógyszerésznél. — Pétervárt: Zsol: ay. — Szegeden: Weizlein és Kov: es gyógyszerész. — Temesváron: Kraul. Nagyváradon: Mo nár-gyógyász. Székesszék-hérvár: Dieblak. — Gyöngyösön: Ujháry gyógyszerésznél. — Szigetvárott: Ehr: enfeld W. Miskolcz: Vozas gyógyszerész. — Pozsony: Schoppert. — Kaschau: Eschwig Ed: es fia gyógyszerész. — Wandschek. 5458

A Franklin-Társulat magyar irodalmi intézet kiadásában Budapestben (egyetem-utca 4-ik szám) megjelent és minden könyvárusnál kapható:

DÖMÖTÖR JÁNOS MUNKÁI.

Sajtó alá rendezték barátai.

TARTALMA: Dömötör János életrajza. — Eredeti költemények. — Fordított költemények. — Prózaí dolgozatok. Bírálótok. Életrajzok. Vegyes művek. Függelék.

Ára füzve 1 frt 20 kr.

TELJES FRANCZIA ÉS MAGYAR SZÓTÁR

Irta **MÁRTONFFY FRIGYES.**

ELSŐ KÖTET: francia-magyar rész.

Ára füzve 4 frt.

Franklin-Társulat nyomdája (egyetem-utca 4.).

Kopaszság,

a haj őszülése és korpaképződés ellen jelesnek bizonyult, a naponkint beérkező bizonyítványok és közönség iratok fanyin, egyedül és kizáróan a

Tannin-olaj dr. Moras-tól.

Tisztelt gyógyszerész ur! A haj kimenése ellen, a dr. Moras-féle tannin-olaj a legjobb szolgálatokat teszi. Kérlek meg egy nagy palackzakkal.

Prága: Kapható Budapestben: Török József gyógyszerésztárában, király-utca 12. sz. 5469

A FRANKLIN-TÁRSULAT magyar irodalmi intézet kiadásában (Budapest, egyetem-utca 4-ik szám) megjelent és minden könyvárusnál kapható:

Ujabb költemények.

Irta **VAJDA JÁNOS.**

Ára füzve 1 forint 30 kr.

TARTALMA. Alfréd regénye (költői beszély). — Végteleenség. — A kárhozat helyén. — A vadli erdőben.

Kombinációba hozatala tehát oly állásra, melyet csupán magas származásu, rangbeli férfiak viseltek, annál különösebbnek tünt föl. Ehhez járult még aránylag fiatal kora is. Haymerle ugyanis 1838-ban született s így még csak 41 éves, a mi a nagy tapasztalatokat föltételező ez álláson még ifju kornak mondható, kivált ha összehasonlítjuk egy Gorcsakoff, Disraeli, Bismarck s más államok legfőbb diplomáciai állásban levő államférfiainak korával.

A születés, rang, kor, s a jelen esetben a magyarság hiányát pótolni nem közönséges-szellemi tulajdonokra van szükség. S a kiváló diplomáciai jártasságot és tájékozottságot Haymerlétől meg sem is tagadják. Már fiatal korában a diplomáciai pályára lépett. Huzamos ideig volt konzul Smyrnában, hol alkalma nyílt közelebről ismerkedni meg a keleti viszonyokkal, melyek alkalpos ismerőjének mondatik. Majd a konstantinápolyi nagykövetséghez osztatott be, s ez időben ő volt itteni képviselője lelke. Később kisebb európai udvaroknál önállóan képviselte Ausztriát, míg végre az olasz udvarhoz Rómába ment mint nagykövet.

Ha ehhez hozzá adjuk, a mit fentebb is említettünk, hogy a berlini kongresszusban is részt vett, körülbelül kimerítettük Haymerle báró egész államférfiúi pályáját. E csendes, zajtalan pálya bizony nem olyan mult, mely önmagában elegendő jogcímül szolgálhatna a külügyminiszeri tisztség betöltésére. Minden józan okoskodás szerint kell lenni Haymerleben valaminek, a mi indokoltá teszi, hogy a választás épen ő rá esett.

Azt hisszük, találkozik a valósággal az a föltevés, hogy ez a valami az Andrassy bizalma, kinek megkérdezése nélkül nem történhetett meg a jelölés. S ez alkalommal — mondják — épen az ő egyenes ajánlatára történt. A távozó külügyminiszer protekciójára tehát az, mely Haymerlét a külügyminiszeri székbe segíti. Lehetnek kitünő tulajdonai, de azokról eddig keveset tudott a világ. Szépen beszél francziául s alaposan ismeri a nemzetközi jogot, — ezért lett a monarchia harmadik megbízottja a berlini kongresszuson. Oly tulajdonok, melyek minden államférfiuban kívánatosak, de még nem teszik ki az államférfiut. Még az is titok, hogy nagyköveti állását Rómában jól vagy rosszul töltötte-e be. Mondják, hogy a Quirinálban grata persona volt s az olasz nép is — mely pedig ugyan görbe szemmel szokott nézni minden osztrákot — a rokonszeny bizonyos nemével viseltetett iránta s megéljenzte, mikor a király Passanante gyilkától szerencsésen megmenekülvén, Haymerle kiállt a nagyköveti palota erkélyére s a nép ujjongása között kendőt lobogtatott a király felé. De az események azt mutatják, hogy e rokonszeny, ha nyilatkozott is, inkább csak a nagykövet személye iránt nyilatkozott; — hogy a monarchia iránt minő érzelmekkel viseltetik az olasz nép, azt megmutatják az „Italia irredenta“ üzelméi. Annyi bizonyos, hogy római nagykövetünk nem volt képes elvenni az olaszok étvágját a monarchiánkhoz tartozó olasz tartományokra. Meglehet, sem ő, sem senki más nem lehetett képes s Haymerle báró eleget tett kötelességének, ha az olasz aspirációkról, tervekről, talán készülődésekről és hangulatról híven és a valóságnak megfelelő módon elég ideje-

korán értesítette kormányát. Megtette-e? arra választ csak a külügyminiszerium archívuma adhat. De hogy tájékozva volt az ottani viszonyok felől, azt kétségtelenné teszi a „Res italica“ czim alatt feltűnést okozott röpirat, melyet a nagykövet testvér-öccsese, Haymerle lovag és ezredes adott ki, s melyet bizonynyal nem irhatott volna meg oly hatással, ha nagykövet bátyjától nem nyeri hozzá a szükséges anyagot.

Máskülönben a leendő külügyminiszer államférfiúi nagy talentuma szerény ibolyaként rejtőzött eddig. S épen ilyen ember kellett Andrassynak utódul. Ez még semmi irányban nem vallott szint, következetlenség vádjá nélkül folytathatja tehát Andrassy munkáját, tudatával levén annak is, hogy nem a saját maga érdemeinek, nem az általa aratott nagy sikereknek — melyek nincsenek — köszönheti állását: bizonyára törekedni fog teljesen beleélni magát élde és patronusa intenczióiba, azok értelmében járn el s melegen tartani a fészket, míg ismét elérkezik az idő, hogy Andrassy elfoglalja benne előbbi helyét.

Ez a legelterjedtebb kombináció a kizemelt külügyminiszer jövőd szerepéről. Andrassy csak hivatalos czimét ruházta rá, de megtartja eddigi befolyását az állam külügyeinek vezetésére s Haymerle csak a pecsétet üti rá élde akaratára. Nem a legdicőségesebb szerep ugyan egy ambiciózus államférfiura, mindazonáltal nem valószínű, hogy bele fogja magát találni, meggondolván, hogy ettől függ állásának marandósága. Arra, hogy Haymerleben V. Sixtus pápa szelleme lakják, ki előbb alázatosan görnyedt hátalt járt, a földre szegve tekintetét, de egy féjjel följebb magasodott mindenkinél, midő Sz. Péter kulcsát megtalálta, — arra ez időszerint nem gondol senki, legkevésbbé Andrassy, a ki bizonyára jól kiismerte emberét, mielőtt „helytartójá“-nak választotta.

—78.

Dalok.

I.

Suhognak a, suhognak a
Falevelek;
Estelenként beszélgetek
Sokat velek.
És a hulló lomb az ágon,
Megérti szomorúságom.

Elvirult fa s örömeit
Vesztett lélek,
Leghasonlóbb, legigazabb
Hú testvérek.
És a lombnak elluhálása,
A szív lassu hervadása!

II.

Réges régen, mikor én a mezőn jártam,
Patak mellett, bokor mellett meg-megálltam,
És köröttem vidám zajjal,
Teli volt a mező dallal.

A mezőbe, pihenőre, most is járok,
Patak mellett, bokor mellett meg-megállok,
De a tájék, mint csapással,
Teli van a sóhajással!

III.

Ablakomra hajlott egykor
A rózsafa zöld levele;
Éjféltkor is, hajnalkor is,
Ott szökött a filemle.

Ébren voltam, ébrenlétem
Ragyogó volt, mint az álom:
Ha aludtam, mint az élet
Oly igaz volt boldog álomom.

Most ha alszom, minden sötét,
Mintha már meghaltam volna;
Ébren vagyok, nehéz a lég,
Mintha szívem haldokolna.

És a tücsök ablakomat
Választotta sirtöltőjéül,
Éjféltkor is, hajnalkor is,
Ott cziprel a — tulvilágrul!

Fejes István.

Vasuti történetek.

Irta: **Csiky Gergely.**

II.

A pénztes tüsző.

(Vége.)

Heveder ur nagy lelki gyönyörűséggel dörzsölte kezét, a mint e mélyre ható kombinációk végére ért, s türelmetlenségében azonnal hozzá fogott a további eljárásához.

Először a vezetőt vitette maga elé.

— Hol lakik a szeretője? — kérde tőle minden előleges kérdés nélkül, jól tudván hosszas gyakorlatából, hogy a makacs bűnösökét legkönnyebben ily hirtelen oldaltámadással lehet zavarba hozni. Sikerült is e cselekedése, mert a megzavarodott gonosztervő szegyenkezve azonnal megvallotta imádottjának nemesak lakását, hanem nevéit és társadalmi állását is. Selymes Lottinak hívták, és benső szobalány volt Rosenstock Adolf urnál a három dob-utczában.

— Eleget tudok, visszamehet börtönébe, — mondá diadalmas mosolyal a vizsgáló bíró, — s azonnal rendelést adott, hogy Selymes Lotti leányzó haladék nélkül kísérjék be s kuttassák ki minden holmiját.

Nemsokára eléje vezette egy rendőr a megremült leányt, egyszersmind jelentvén, hogy minden holmiját kikutatták s ládájában több rendbeli ruházaton kívül hét forint huszonöt krajczárt találtak, melyeket a törvényszéki épületbe szállítottak.

— Jól van, — mondá Heveder ur, — elmehet. — Aztán a reszkető leányhoz fordult s szigoruan szemébe tekintve folytatá:

— Hol van a többi?

— Micsoda többi, csókolom kezét? — mondá sirva Lotti kisasszony.

— A kilenczezerkilencszázkilenczvenkét forint hetenöt krajczár, — mondá szigoruan a vizsgáló bíró.

— Nem tudom, csókolom kezét, — mondá még nagyobb sirással Lotti kisasszony.

— Nem? Majd mindjárt segít emlékező tehetségén, — mondá szokott sarkasztikus modorával Heveder ur. — Honnan érkezett meg ma reggel?

— Hazulról, Gyarmatról, otthon voltam édes apámnál, — felelt Lotti kisasszony.

— És miről beszélt az éjjel a konduktorral? — kérde a vizsgáló bíró.

— Jaj istenem! — mondá Lotti kisasszony, eltakarva ábrázatát.

— Mindent tudok! — mondá kirelhetetlen arezzal Heveder ur.

— Én nem vagyok hibás, csókolom kezét, — mondá hangos zokogással Lotti kisasszony. — Ó járt mindig utánam s azt ígerte, hogy feleségül vesz.

— És hova tette a pénzt? — kérde a vizsgáló bíró.

— Micsoda pénzt? — mondá bámulva Lotti kisasszony.

— A lopott pénzt! — dörgött a vizsgáló bíró. — Hát lopott is! — sikoltott Lotti kisasszony.

szony. Nekem azt mondá, hogy borraivalókból gyűjtötte, s mihelyt felmegy száz forintra, mindjárt megtartjuk az esküvőt.

— Nem arról van most szó, engem el nem ámit, — mondá Heveder ur. — Hol a tizezer forint?

— Tizezer forint! — álmélködök Lotti kisasszony.

— Mennyi álnokság és tettetés ily fiatal személyben! — mondá méltatlankodva a vizsgáló bíró. — De bennem emberere talált. Egy éjszaka a börtönben majd nagyobb öszinteségre tanítja! Vessék most el és zárják be, míg újra hivatom!

— Én ártatlan vagyok! — sikoltott kezeit tördelve Lotti kisasszony. — Csak az ablakon keresztül beszéltem a konduktorral.

— És mit adott kezébe? — kérde Heveder ur.

— Meggyet, — mondá Lotti kisasszony.

— Majd meglátjuk, holnap is meggy lesz-e? — mondá sarkasztikus mosolyal Heveder ur. — Addig vessék börtönbe!

— Határozottan gyanus, — mondá magában Heveder ur, miután a sikoltozó és zokogó leányt elvezették. — De most lássuk a másik asszonyt. Hozzák elő Csató Bernátot.

Csató ur tökéletesen meg volt törve, midőn a vizsgáló bíró elé vezették. Heveder ur tisztán láthatta beesett szemében, reszkető ajkán és borzas haján a tetten ért bűnös gyáva csüggedését. Nem is kerülgette tehát sokáig a kérdést, hanem hirtelen megrohanta szokott oldalvágásával:

— Kivel van viszonya?

— Viszonyom? — mondá elbámulva Csató ur. — Micsoda viszonyom?

— Szerelmi viszonya, — mondá Heveder ur.

— Szerelmi viszonyom! — kiáltott elszörnyedve Csató ur. — Ha ezt feleségem hallaná!

— Meg fogja hallani, — mondá gunyosan Heveder ur.

— Még csak az kellene, — mondá ijedten Csató ur.

— De ha nekem megvallja nevéit, ígérem, hogy neje előtt örökre titok marad, — mondá csábos biztatás hangján a vizsgáló bíró.

— Kinek a nevé? — mondá hűledezve Csató ur.

— Kedvese nevéit, — mondá szigoruan Heveder ur.

— Kedvesemét? — kiáltott rémulten Csató ur.

— A ki az éjjeli vonattal jött fel, — mondá jelentősen a vizsgáló bíró.

— Az éjjeli vonattal, — mondá hűledezve Csató ur.

— És karját kinyújtotta az ablakon, — mondá nyomatékosan Heveder ur.

— Kinyújtotta az ablakon, — kiáltott álmélködve Csató ur.

— És a földre ejtett valamit, — mondá retentő hangon Heveder ur.

— A földre ejtett valamit, — kiáltott hűledezve Csató ur.

— Ez a valami kezem között van, — mondá rémes arezzal Heveder ur, bírói buzgalomban eltérve némileg az igazságtól.

— Valóban? — mondá bámélszan Csató ur.

— Hol lakik hát az a nő? — kérde új oldaltámadással a vizsgáló bíró.

— Micsoda nő! — kiáltott elképedve Csató ur, csaknem eszté vesztve e gyorsán változó kérdések rémitő keresztüze alatt.

— Résen áll a megátalkodott gonosztervő, — gondolá magában Heveder ur. — E kitanult tolvajjal nem oly könnyű elbánnom, mint a tapasztalatlan konduktorral.

Heveder ur valami új, meglepő oldaltámadásra készült, midőn az ajtó kinyílt s a hivatali szolga egy sürgönyt adott kezébe. A ligeti szolgabírótól jött és így szólt: Csató Bernátnét csendben és feltűnés nélkül elfogattam s vasutrá tettem. Holnap megerkeznek.

— Jól van, — mondá halk elégedett hangon a vizsgáló bíró. — Megvan a második asszony; ennek segítségével majd rájövünk a harmadikra is. Addig vessék vissza börtönébe a vádlottat.

Csató Bernátné asszonyságnak hatalmas tenyere volt, csipője sem volt a vékonyak közül, hangja gyengésege ellen sem panaszkodott soha senki, a kinek alkalma volt e tisztas asszonysággal valaha szóba állni. E hatalmas öklöket szoritotta hatalmas csipőire, midőn másnap reggel két rendőr Heveder ur irodájába vezette, és e hatalmas hang legmagasabb létráján kérdezte meg e nagytékintélyű jogtudóst, hogy micsoda dolog az, hogy minden ok nélkül, szabad országban, saját házában így megrohannak egy tisztességes tisztartónét a hajduk, vasutrá pakolják és idegen városba viszik, törvény elé állítják, a nélkül hogy megmondanák, miért? Muszkaországban élünk-e vagy mi, hogy így mernek bánni egy tisztességes nemes asszonysággal, azt szeretné tudni!

— A nemesség kiváltságai eltöröltettek, mindnyájan egyenlők vagyunk a törvény előtt, — mondá ünneppelen Heveder ur, és élesen szemügyre vette a „második asszonyt“.

Csató Bernátné asszonyság igen tekintélyes és tisztességes hölgy volt s a legjobb konyhát tartotta három vármegyében, de arczán az ötven tavasz rózsái némileg elhervadtak, s több volt rajta a gödröcske, hogysem határozottan szépek lehetett volna mondani. Heveder ur éles szeme és merész kombináló szelleme egy pillanattal belátta, hogy ily asszonyért senki sem fog tizezer forintot lopni, s benne csak áldozatot láthat, de nem büntársat. Ehhez képest tehát szánakozó tekintetét vetett a természetes asszonyságra, s buskomoly hangon mondá: Tessék helyet foglalni.

— Azért hozatt-e pandurok közt ideig, hogy leültesse? — mondá Csatóné asszonyság székre ülve s harcziisan körülnézve az igazság templomában.

— Asszonyom, — mondá részvétellel Heveder ur, — legyen készen a legrosszabbra. Meg van csalva.

— Micsoda? — kiáltott Csatóné asszonyság felugorva székeről. — Meg vagyok csalva?

— Gyalázatosan, — mondá Heveder ur gyászos fejrázással.

Heveder ur taktikája furfangos volt és nagy lélektani ismereten alapult. Fel fogja használni e terjedelmes hölgy féltékenységét s ez által jó a „harmadik asszony“ nyomára. E tervéhez képest még gyászosabb arezzal nézett Csatóné asszonyságra s búsan rázta fejét.

— Igen, meg van csalva gyalázatosan, — mondá Heveder ur, — és pedig férje által, kinek titkos szerelmi viszonya van egy rosszhírű nővel.

— Csató Bernátnak? — kiáltott a természetes asszonyság.

— Igen, — mondá a vizsgáló bíró.

— A ligeti tisztartónak? — kiáltott a meglepett hölgy.

— Igen, — mondá vészjósló hangon Heveder ur.

— Lehetetlen, — mondá megvető fejrázással az ötven éves asszonyság; — tavaly ültük ezüstmenyegzőnkét. Lehetetlen!

— Fájdalom, annyira lehetséges, hogy férje tegnap külföldre szökött kedvesével, magával vivén a tizezer forintot, melyet földesura számára hozott fel, — mondá nyomatékosan Heveder ur.

— A tizezer forintot! — mondá nagy meglepetéssel Csatóné asszonyság. — Hiszen azt nem is hozta magával.

— Micsoda? — kiáltott elbámulva Heveder ur.

— Ott felejtette a kis irodában, — mondá Csatóné asszonyság. — Kicsit sokat ivott és sietében elfelejtette felcsatolni a tüszőt, azt híven, hogy már derekán van. A pénztárnok másnap reggel vette észre és azonnal sürgönyözött a földesurnak.

— Lehetetlen! — kiáltott haragosan Heveder ur.

— Tessék megkérdezni Saraglyai Dénes ő nagyságát, — mondá Csatóné asszonyság.

Heveder ur a nagy szellemek találékony-ságánál fogva tüstént belátta, hogy a két vádlottat asszonyaikkal együtt alaptalanul vette gyanuba. De nagyobb óvatosság kedvéért azonnal személyesen sietett Saraglyai urhoz, s meggyőződven a természetes asszonyság szavainak igazságáról, egy pillanattal sem habozott tényálladék hiányánál fogva szabad lábba bocsátani a vádlottakat, névszerint Csató Bernát urat, a vasuti vezetőt és Selymes Lotti kisasszonyt.

— Rendszerem fényesen igazolta önmagát, — mondá Heveder ur, szellemi fensőséggel tekintve végig irnokán és a hegyes szakállu, hajlott orru héber ifjun. — Keresd az asszonyt, mondják a francziák; találd meg az asszonyt, mondom én. Megtaláltuk az asszonyt, s ime azonnal megtaláltuk az egész rejtélyes bűneset kulesát is.

Mendelssohn Mózes.

(1729—1786.)

Százötven éve mult a napokban, hogy — 1729. szeptember 6-án — Anhalt-Dessauban Mendel zsidó tanítónak s hitközségi irnoknak Mózes nevé kis fia született, ki eredetileg is gyöngé vézna, később a nélkülözés és megfeszített tanulás miatt pupossá kinőtt nyomorék testében oly szellemi erővel s bölcsészti lángelmével bírt, melylyel ha nem reformálta is a tudományt s a világot, de a XVIII. századnak, a bölcsészek századának, sőt minden időköröknek is, legnagyobb gondolkodói közé emelkedett s a maga népének, a zsidónak, szellemi vezéreire ki a legelőbbkelő helyek egyikét foglalta el. A zsidó nép törvényadója s a XIII. századi nagy zsidó bölcsész Majmonides után méltán lehet őt a harmadik Mózesnek nevezni; ámbár barátja és bölcsész-társa a nagy Lessing más nevet adott neki, mert tudnunk kell, hogy ő az, a ki a böles Náhánban meg van öröktive.

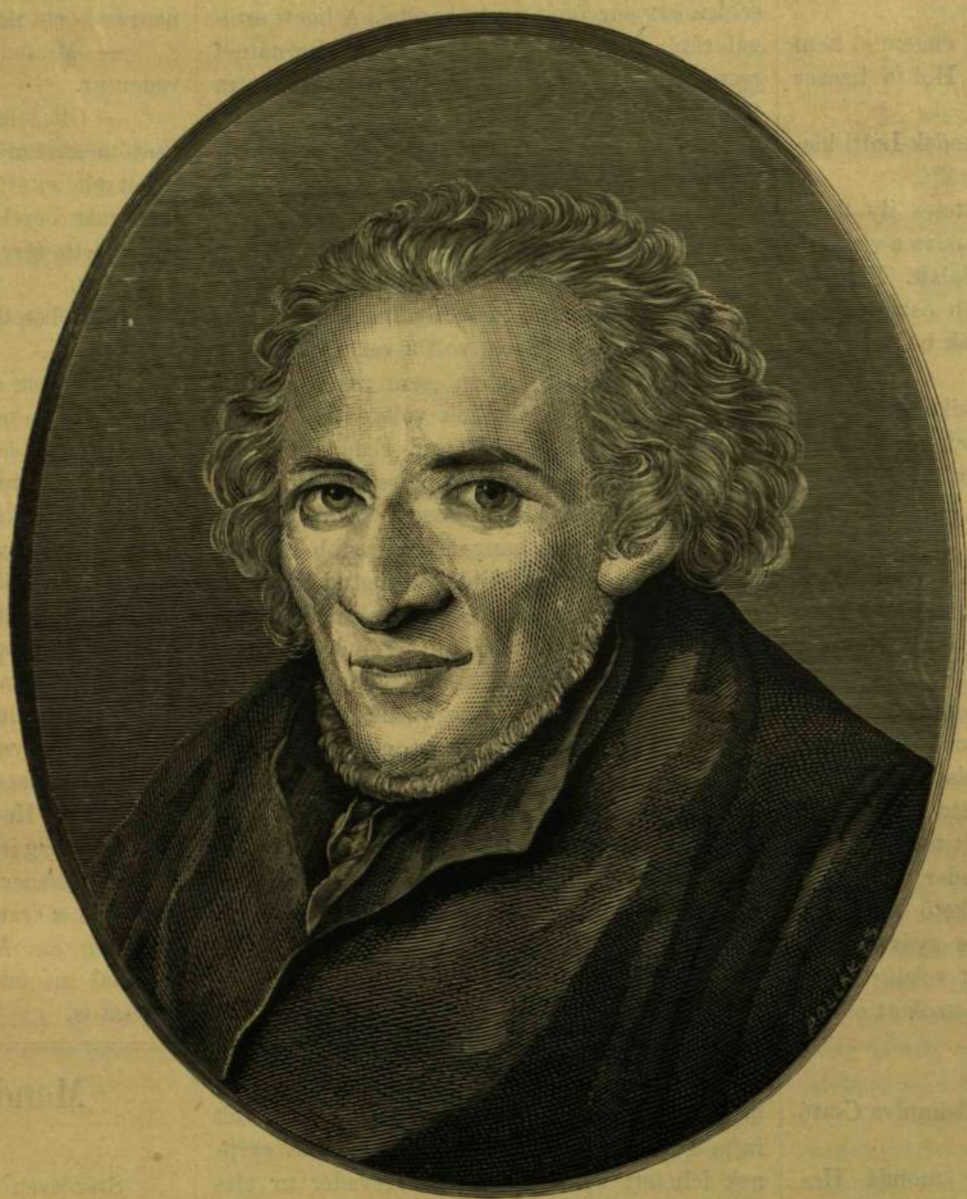
Nagy gondolkodó, szép szellem s tiszteletré méltó magas jellem egyesültek Mózesben, a szegény Mendel nyomorék fiában. Az apa őt korán tanulóknak, sőt tudósnak szánta. Kopottas prémes bundájába takargatva, vitte iskolába a beteges gyermeket; s mikor ez 13 éves kort érvén, zsidó szokás szerint magának kelle megkeresnie kenyerét, házuk barátja, az épen akkor berlini rabbivá választott Fänkel módot nyújtott neki, hogy habár csak kenyeren és vizen is, tovább tanulhasson. A prófétákat s a talmudot és az írásmagyarázókat tanulta egy padlásszobában, keserves nélkülözések közt, de lankadatlan kedvel. Majmonides hatott rá legerősebben, „Neki köszönöm, ugymond, hogy puposnak nőttem ki; de azért nem kevésbbé szeretem őt, mert felvilágosítá elmémet és sok örömet okozott lelkemnek, a mi dúsan kárpótol testi nyomorúságomért.“

Egy száműzött lengyel-zsidótól mennyiség-tant, egy zsidó dokortól latinul tanult, s Cicero-t és az angol bölcsész Locke könyvének „az emberi értelemről“ latin fordítását olvasgatta, a

nyelv nehézségeivel küzdve még, de annál mélyebben gondolkozva felülök. Gumpertz Áron előkelő zsidó orvossal megismerkedvén, ez őt nem csak az irodalom több ágába, hanem a berlini írói körökbe is bevezette.

Hét évig élt így nyomorban, nélkülözések közt, de folyvást tanulva. Hogy tanítson is, vagy hogy könyveket írjon, még nem jutott eszébe. De most sorsa jóra fordult. Egy gazdag selyemgyáros fia mellé nevelőül házába vette, utóbb megszeretvén, üzletében könyvvivőül, majd gyárvezetőül alkalmazta. Ez ugyan elvonta őt a nap nagyobb részében tanulmányaitól, de megszabadítván egyszersmind az élet gondjaitól, lelkét szabadabbá tette a bölcsészeti tanulmányokra.

Megismerkedése Lessinggel tette íróvá. A nagy írónak csak mint jeles sakkját-szót ajánlták Mózeset. De a sakk mellett bővebben is megismerkedtek egymással; könyvekről, irodalomról bölcsészetről beszélgettek, s midőn egyszer Lessing Shaftesbury egy értekezését adta olvasni Mendelssohnnak s azután véleményét kérdezte felőle, ez azt felelte: „Én is tudnék irni ilyesmit“. No hát írjon ilyesmit — mondá Lessing.

MENDELSSOHN MÓZES.

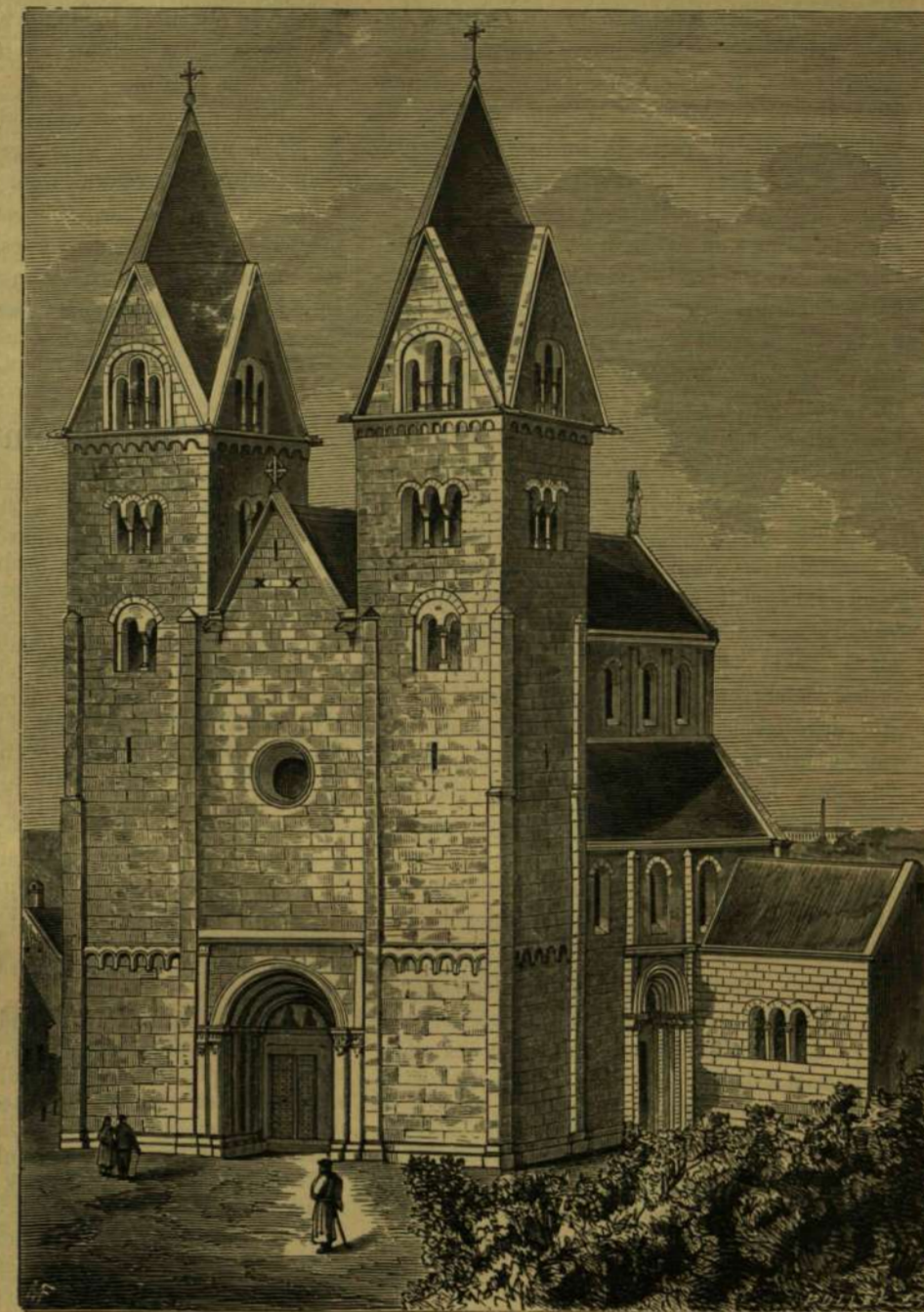
Mendelssohn erre írta „Bölcsészeti beszélgetéseit“. Lessing átvette a kéziratot s a megígért bírálatot abban adta meg rá, hogy a szerző tudta nélkül névtelenül kinyomatta s nyomtatott példányával kedveskedett az elámultnak. Ez első művet követte a második: „Levelek az érzelmekről“, lélektani vizsgálódások, különösen az esztetikai érzések köréből, melyet esztetikai, bölcsészeti és kritikai dolgozatok egész sora követte, megannyi nyilatkozatai egy bölcsész s ép oly mélyen érző, mint gondolkodó szellemnek.

Írói hírnevének tetőpontját „Phädon“-jával érte el, melyben — Plátó hasonló című párbeszéde nyomán s annak mintegy folytatásául, Szokratesben rajzolja az erkölcs-filozóf eszményképét, előadja a halál és a halhatatlanság felőli nézeteit s az emberi rendeltetés körüli eszméit.

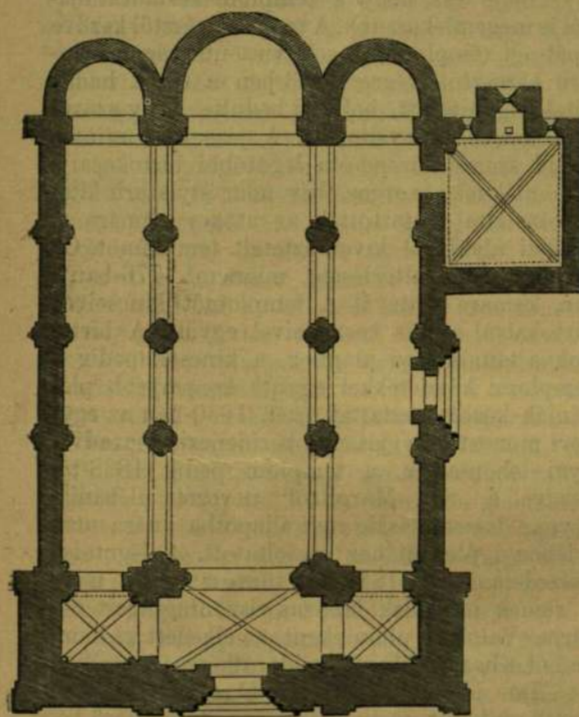
Általános bölcsészeti munkáinál nem kisebb fontosságúak azok, melyeket Mendelssohn saját zsidó népe nevelésére és szellemi megújítására, lelke benső vallásos buzgalomból írt. Hiába igyekeztek őt, a felvilágosodott, népszerű bölcsészt, ősei hitétől elvonni, s az általa különben

A LÉBENYI TEMPLOM HOMLOKZATA A RESTAURÁLÁS ELŐTT.

A LÉBENYI TEMPLOM A RESTAURÁLÁS UTÁN.

A LÉBENYI TEMPLOM ALAPRAJZA.

A LÉBENYI TEMPLOM PORTALÉJA.

A LÉBENYI TEMPLOM A RESTAURÁLÁS ELŐTT.

DEÁK FERENCZ SZOBRA ZALA-EGERSZEG FÖTÉRÉN. — FESZTY ÁRPÁD RAJZA.

méltányolt kereszténység mélyen érzett becsélve az egyháza édesgetni; ő többre becsülte a hatást, melyet az ő testamentomi szentírások megismertetése s a héber bölcsészet népszerűsítése által hűveire gyakoroltak. Először csak fia tanítása céljából németre fordította a Pentateuch-ot (a Mózes öt könyvét) és a zsolnákat; majd, hogy nepe közkincsévé tegye, ki is adta, és pedig hogy a német betűket nem ismerő miveltebb zsidóság is olvashassa, zsidó betűkkel a német szöveget. Az orthodox rabbik átok alá vetették a szent írásnak a tudatlan néppel is megismertetésére irányított kísérletet: de ez időtől számíthatni a zsidó íráskor érthető alakba, bölcsési és népszerű szellembe átdolgozását s általában a bibliai és bölcsési műveltségnek terjedését a zsidók, rabbik és nem rabbik között.

A tizenhét század „fölvilágosodási bölcsészeteinek“ Németországon, Lessinggel és Nicolaival együtt, Mendelssohn volt a feje. Az észvallás s a vallási erkölcs tanterjesztésén dolgozott, sokat tettek, s köztük ő legtöbbit, a vallási felekezetek és egyházi pártok felett álló erkölcsbölcseket kifejtésére, általános érvényre juttatására. A zsidó hit ebben Mendelssohn legkevésbé nem akadályozta. Sokakkal együtt ő is azt tartotta, hogy a zsidóknak nincs kijelentett vallásuk, csak kijelentett törvényük. S a mit a talmud hitzikké gyanánt hirdet, azt nem a tekintély szaván elfogadni, hanem vizsgálat és meggyőződés után kell elfogadni vagy elvetni. Föltétlen engedelmséget csak a parancsolatok és tilalmak követelhetnek.

A nyomorék Mendelssohn nagy és szép család apja s ösapa. Nősülésének története egy meghatározó idyll. Mint zsidóknál szokás, ajánlás után nézett nő magának. A nő egy szép, szeretetre méltó, szelíd, érzelmes és szellemes leánya volt. Elfogultan álltak szemben egymással: a nyomorék ifjú s a szép leány. Arról beszéltek: égben rendeltettek-e el, gondviselés szerűen a házasságok. „Egyszer — mondá Mendelssohn — azt álmodtam, hogy szép földi életem korszaka előtt, még nem született lelkek az égben volt, isten trónja előtt s vágygally kuttat, ki lesz a társnő, ki a földi életben számomra rendelve lesz. S ime, egy nyomorék, pupos leányt mutatott nekem az örök végzet. Én könyörögtem, engedjen alakot cserélnem jövődöbelimmal; ő, mint gyöngy nő, nem viselhetné el a nyomorékság átkát, melylyel anyai testi szenvedés mellett, az emberek megvetése és csúfolódása jár, holott én mint férfi mind azt elviselhetem. S az Úr teljesítette kérésemet.“ A leánykát meghatotta az elbeszélés és sirva borult völgyébe keblére. — Számos gyermekeik közül József mint író és nagykereskedő, Ábrahám mint berlini városi tanácsos és köztisztelő polgár (ennek a fia Felix a hirneves zeneszerző), Nathán mint természettudós, különösen a mechanikában, tüntek ki. Leányai közül a második, Dorottya, regényíró és Schlegel Frigyes ünnepelt neje volt.

Visszatérve még egyszer Mózesre, a bölcsészre és íróra, főműve a „Reggeli órák“ említtendők, melyben erkölcs-bölcsészeti rendszerét fejt ki. A tartalom mélyesége a forma szépségével egyesül s bámulatos világosságban és átlátszóban tündöklök e művében. A zsidók fölszabadításáról szóló műve nagy hatást tett Németországon. Utolsó műve, melyben a barátjának hozott áldozatot, volt oka közvetőleg halálának is. Lessinget, holta után, azzal vádolták, hogy spinozista (pantheista, isten személyes létét tagadó). Elhunyt barátját a vád alól tisztázandó, írta „Mendelssohn Mózes a Lessing barátaihoz“ című vita-iratát, oly fölhevülésben és izgatottságban, mely a gyöngy idegzetű embert — egy meghülés következtében, halálos be-

teségbe ejtette. De barátja igazolását főleg becsülve életénél, haldokolva fejezte be iratát s mikor a tollat letette: letette lelkét is. 1786 január 4-én halt meg.

Ritka ember, a legnagyobb szellemek közt is, kinek nem voltak ellenségei; s ellenfelei is csak tisztelettel szólottak róla. S emléke, közbecsülés és bámulsá tárgyja most, születése után másfél századdal megújítva, csak oly élénken él, mint a mig testikéje is e földön élt, munkálkodott és hatott kortársaira s az egész emberiségre.

— a — r —

A lébenyi templom.

Hazánk középkori egyházi műemlékei között kiváló helyet foglal el a lébenyi templom. A XII. század közepe táján fordul elő legelőször történeti okmányainkban, mint a híres Hédervári családjaiból származott Sándor és Szerafin főnemesek birtoka. Ezek halála után a birtok a királyi fiskusra szállt, s több ízben képezte adományozás és adás-vevés tárgyát, míg végre III. Béla királyunk fia Imre (1196—1204.) Hédervári Saul kalocsai érseknek, ki meggyéjét 1193—1202-ig kormányozta, ajándékozta. Ennek halála után a birtok rövid ideig maradt a Hédervári családban; az érsek fivére, Poth mosonyi főispán és Chepán bírségi főispán, Sándor és Mór fia István három testvér és unokaöcs, közmegegyezéssel az egész jószágát a pannonhalmi benzécsenek adományozták. A Héderváriak ez adománylevelét II. Endre királyunk 1208-ban megerősítette.

Ez időtájról, a XIII. század első évtizedeire eshetik a templom építése is. Kétségtelenül a benzécsenek építészeti iskolájából kikerült művészek alkotása gyanánt tekintendő e nevezetes műemlék, melynek homlokzatát restaurálása előtti állapotában első képképünk tünteti föl. A XIII. század elején, sőt annak közepén túl is, midőn külföldön, — Francia- és Németországban — már a csucsis stíl tört utat magának, nálunk még mindig a román építészeti művészet uralkodik, melynek könnyű szerrel fölismerhető jellegét viseli magán ezen apátság templom is. A zömök, tömör, alig néhány ablakkal áttört falú épület homlokzata kettős tornyokkal és középpont oromzattal van ellátva. Minden alkatrészén a félkörív uralkodása látható, mint jellemző ismérve a román művészetnek. A tornyok két felső emelete ikerablakkal van áttörve, még pedig fokozatosan: a legfelsőn hármas, az alatta levőn kettős, oszlopokkal határolt nyílással, míg alább csak keskeny, már ablaknak épen nevezhető *hangrés* (Schallöcher, baies de clocher) szakítja meg a falazat folytonosságát. Ez ablak-elrendezésben igen okoszerű építészeti elv keresztülvitelét látjuk. A merdek magasság építményeknél nagy fontosságú az egymás fölé rakódó építészeti anyag fokozatos szaporítása által iparkodtak czélni. Olaszország tornyain, melyek 3—6 emeletenként vannak ablakkal áttörve, kiválólag tapasztalható e műépítészeti fogás. — Templomunk tornyvetőit a lehető legszerencsétlenebbek voltak a restauráció keresztülviteléig. A czopf korszakában, midőn a középkori műépítészeti gyakorlatnak folytonossága megszakadt, de sőt a hagyományok is hiányosak s a nagy többség által értelmetlenek valának; a műemlékeket rendszeresen tatarozás, kiegészítés vagy „helyreállítás“ czimén egészen elékeltették.

Templomunk homlokzatán — mint a középkori egyházaknál általában — legdiszesebb a kapuzat (portale) bélette; jobbról és balról az ékesen faragott oszlopok remek boltozattá futnak össze fejük fölött; a faragványok hasonlósága és mégis csodálatos sokfélesége és dús választéka szinte csalogatja a templom belsejébe a műértőt vagy kedvelőt. A mint belépünk, elég tágas hárny hosshajó terül el előttünk, mindegyik vé-

gen kerek záródású fülkével, az u. n. apsisal, melyekben a fő és a két mellékoltár áll. 3-ik ábránk elég világosan tünteti elénk a templom alaprajzát, a hatalmas három pár pillér által képezett hosshajókat a keletre néző apsisokkal; míg 4-ik ábránk a templom északi oldalát mutatja be. A középhajó kimagasló a két mellék-hajó fölött s mindkét oldalt ablakkal van áttörve. A három hosshajónak ibyeten összalakítása képezi a „bazilikát“, ellentétben a „csarnok-templommal“, melynek mindhárom hajója egyenlő magas, s így az oszlopok által több részre különített csarnokot tüntet föl. Az apsisok kívülről sátor idomu tetőjükkel támaszkodnak a hosshajók keleti falához az u. n. „falszalagok“ (Lisenen), valamint a tetőzet alatt végig futó félköríves diszitmény (Rundbogenries) által némi élénkítő hatást gyakorol a szemlélőre. A főhajó apsisát három, míg a mellékhajókat egy-egy ablak világítja be. A hármas ablakszám a Szt. Háromságot szokta jelképezni a középkori egyházi műépítményeken.

Hazai középkori templomaink jellemző sajátossága, a kereszthajó teljes mellőzése, alébenyi templommal is szembeütközik. A kereszthajót a nép szokta elfoglalni még pedig úgy, hogy az egyik oldalon az előkelőbb férfiak, a másikon pedig a nők foglaltak helyet. Székesegyházak és apátságok templomokban, minő pl. épen a lébenyi is, a középhajót a papság foglalta el. Miután pedig templomunknál a kereszthajó, valamint a hosshajó is hiányoznak: alaposan következtethető, hogy oly fiók apátság templommal van dolgunk, melyhez csekély számú szerzetesek tartoztak, mert a templomban csekély helyet foglalhattak el az apsisban a föltár két oldalán.

Érdekes még a hosshajók benyulása a tornyok alá, olyképen, hogy ez által csarnokszerű helyiségek támad, melylyel hazánkban gyakrabban találkozunk mint a külföldön.

Ideje lesz, hogy a templom restaurációjáról is megemlékezzünk. A mohácsi vésztől kezdve apátság templomunk sok viszontagságot szenvedett, végül 1683-ban a török hadak által felgyújtott, boltívű bedűlték, egy szoval siralmas rommá változott. A jezsuiták, mint a XVII. század közepe óta legutóbbi birtokosai a műemlékek, szorgos, bár nem stílszerű kitartozás által fentartották az utókor számára az eredeti alakjából kivétkeztetett templomot. Ők bírták a rend eltörléseig, míg nem 1776-ban a kir. kamara vette át a templomot kincseivel, birtokaival és dús készleteivel együtt. A birtokok a tanulmányi alaphoz, a kincsek pedig a templomi készletekkel együtt szegényebb plébániák között osztattak szét. 1830-ban az egykori monostor és jezsuita rezidencia maradványai lebontattak, a templom pedig 1838-tól kezdve, a „Szt. Margitól“ nevezett plébánia-egyház összeomlásáig rossz állapotba jutása után a lébenyi plébániához csatoltatott. A legutolsó veszedelem az 1841-iki tűzvész volt, mely a remek műemlék hosszas viszontagságait bezárja. Valóban phönixként emelkedett ki hamvaiból, a hazai műbarátok áldozatkészsége mellett.

Ime ide mellékeljük (5. ábra) a restaurált templom képét, mely lényegesen különböző benyomást gyakorol reánk amannál, mely régi, eltorzított idomában tünteti föl. A czopf korszakából eredt idomtalan tornyosítások lehordatván, helyöket stílszerű, négy ormós, ablakkal élénkített sisakok foglalták el. A romladozott állapotban levő kapu-bélett, valamint a déli oldalajót ivereték diszitményei és a hiányzó részletek pótolattak; a templom belseje egészen le lön hámozva azon rétegtől, mely csaknem fél lábnyi vastagságban a különböző századok bemeszelések és festésektől származott. E herkulési munkával 12—20 községi munkás körülbelül három évig foglalkozott. Így tüntek elő a templom régi, csaknem ép oszlopjai, remek faragványai. A hol e mürészletek egészen silány fentartásnak voltak, ott a többi mintájára készült ujjakkal pótolattak. Most a czopfos templomi szerelvényekre és butorokra került a sor. A barock föltár helyét fából díszesen faragott és polychronizott szárnyas oltár (Flügelaltar, retable a volets) foglalta el Sikinger Anselm müncheni műterméből; hasonló kivitelű, de kisebb mellékoltárok és szószék szorították ki a régi díszbe visszaállított szentelybe már be nem illő ócska butordarabokat. Az ablakok Klein bécsi tanár rajzai után Innsbruckban készült üvegfestményeket, köztük magyar szentjeink (Erzsébet, Gellért, Adalbert) képeit foglalják

magokban a régi, üres, ólommal foltozott üveg-táblácskák helyett. A szenteltvíztartó, keresztelő kut, a szentségtartó és kelyhek föl le a csegetyűig; a miseruhától a legesekélyebbnék látszó vászonkendőcskéig mind stílszerű modern készültek. Valóban a lébenyi, mint szerű templomává lön hazánkban s mondhatni aránylag kevés pénzbeli áldozattal; mert a romszerű egyházból 90 ezer forinttal stílszerűt varázsolni csakis czélszerű beosztás és nagylelkű jótévkö ajándékai mellett lehetett. A restaurálás főedeme néhai *Dingraff Gáspár* lébenyi plébánost illeti, ki példányosru buzgalommal karolta föl temploma ügyét.

„A ritka becsű műemlék helyreállítási műve, — írja *Vargyas* Endre lapunkhoz küldött leveleiben — 18 év óta folyt. Az első, a ki felkeltette reá a behatóbb figyelmet, Esssenwein, a hirneves építész volt, a ki 1856-ban egész entuziazmusmal írt róla a bécsi műemléki bizottság központi folyóiratában. Ettől fogva a községbeli r. kath. lelkész, *Dingraff Gáspár* igyekezett mecenásokat szerezni a restaurálásra s csakugyan talált is ilyeneket első sorban báró Sina Jánosban, mint kegyurbán s a hívek hozzájárulásával is sikerült a templomot belsőleg némileg helyreállítani. De ez mind kevés volt. A teljes helyreállítás létesíthetése Mosony megye egész erélylyel sorakozott s Major Pál akkori alispán elnöklete alatt megalakult a megyei építkezési választmány, a mely azután az ügyet hatálylyal vette kezé közé. A nemes megye mindjárt följárlott hat évre évenkénti 500 frtot. Még ez se lett volna elegendő; végre *Trefort* Ágoston vallás- és közoktatásügyi miniszter fölkérte az ügyet s a valóság alapján mintegy 25 ezer forintba rugó összeget utalványozott t ki ő felsége engedelmével, a ki magis 1000 frtal járult a költségekhez, továbbá *Ferenec Károly* főherceg 300, *Albrecht* főherceg 500, s *Zalka János* győri megyés püspök 1500 frtot adományoztak. Mások is igen szép adományokkal járultak közre, így *Kruesz* Kriszostom, *Simon Vincze*, a Szent-László-társulat, *Winterl Antal*, a győri káptalan, a lébenyi hívek s még számosak. Az eddigi kiadások s tartozások összege mintegy 48 ezer forintba rug.

„A templom ekként helyreállítván, mult augusztus hó 31-dikén szenteltelt föl fényes ünnepélyességgel. Az egyházi szertartást *Zalka János* győri megyés püspök végezte, ki már előző napon d. u. 4 órakor érkezett meg. A község ünnepi színt öltött; az egész környékről tömördek nép gyűlt egybe; a házak föllobogózza voltak mindenfelé s a püspök banderiumkísérettel és mozdúrdurogások közt vonult be a magával hozott vértanu-erekllyekkel. Este a templom s a diadalnapok fényes világításban tündöklötek. A szertartás másnap reggeli nyolcz órakor vette kezdetét s tartott déli 12-ig. Ezután a plébánia-egyház diszében volt, melyben résztvettek gróf *Khuen Hédervári Károly*, b. *Miske Imre* mosonyi megyei főispán, g. *Laszberg* Rezső győri megyei alispán, *Simon Gyula* mosonyi alispán, *Nagy Pál* győri polgármester, *Winterl Antal* pápai praelatus, *Farkas Imre*, *Kokas győri* kanonokok, *Póda Endre* soproni kanonok s ünnepi szónok, *Major Pál*, *Brinkmann Antal* győri törvényszéki elnökhelyettes, és számosan mások, száma mintegy 60-an.

„Es most, ősi fényben áll ujjalok a díszes műemlék, hirdette a késő unokának is őseink ájtatosságát és kifejelett művészetét. Hála érte a nemzeti kegyeletnek s a vallásos művészet nemeselekkü pártfogóinak.“

Dr. Czobor Béla.

Egy agg színész emlékirataiból.

Déryné naplójából, melyből a „Vasárnapi Ujság“ két év előtt számos mutatványt közölt, e napokban fog megjelenni a Kislady-társaság kiadásában az első kötet. E kötet utolsó fejezetét ez alkalommal bemutatjuk olvasóinknak, csak annyit bocsátván előre, hogy e fejezet abban az időben játszik, mikor a „Pestvármegye által pártfogott színjátszó társaság“, — mely Erdélyből jöven, 1807-ben kezdte meg előadásait Pestben s a Hacker-szalában, majd a Rundellában játszott 1815-ig, — Miskolcra került s itt töltött két esztendő, néha kisebb kirándulásokat tevé Kássára, Egerbe, Sátoralja-Ujhelybe, Sáros-Pa-

takra, tehát 1817-ben, a midőn is *Déryné*, ki e társaságnál kezdte szini pályáját s annak ez ideig állandó tagja volt, végre elhatározá, hogy más társasághoz szerződik. E fejezet az elválás körülményeit s egy közbeeső — Rimaszombatba és Rosnyóra, gr. *Andrássyhoz* tett — kirándulás viszontagságait írja le.

Végre nem halaszthattam tovább, elő kellett állanom fölmondásommal — írja *Déryné*. — Bizony mondhatom, nem kevés küzdelmembe került s igazat adtam a jó *Benke* atyusnak, mikor azt mondta, hogy ez halátlanság pályatársaim iránt, a kik a művészi pályán eddig fölneveltek, vezető, gondos jó szülők voltak, nemkülönben a választmány s a publikum iránt. „Ugy szerettem, — mondák a választmányi ülesen, — mint saját gyermekünket s reméltük, hogy az ilyen gyermek nem kívánczik el a szülői karok közül.“

— Mindent hálás szívvel elismerek, mondám; de végre nekem is kell haladnom. Ha örökké itt ülök, soha nem megyek többre.

Nem akarom hosszasan leírni a küzdelmeket, a miket meg kellett vívnom. A vége az lett, hogy mind megharagudtak rám: társaság, választmány és publikum. A társaság azt tanácsolta a komiténak, hogy példát kell statuálni s engem megbüntetni, lezuhán három havi fizetésemet. En azt mondtam, ha lezuházt, nem is játszom én többet. Nekik már úgy is mindegy, mondák, ha játszom, ha nem; de a három hónapot ki kell töltenem, mert annyi a fölmondási idő. En is megharagudtam s dacoltam, tulajdon káromra s azt mondtam: jól van, kitartom a törvényszabta időt, de nem lépek föl s nem is játszotam. Természetes, hogy fizetést se kaptam.

Most már drága volt a jó tanács, mit kell kezdeni? Színészek minduntalan jöttek-mentek, mondák, ha játszom, ha nem; de a három hónapot ki kell töltenem, mert annyi a fölmondási idő. En is megharagudtam s dacoltam, tulajdon káromra s azt mondtam: jól van, kitartom a törvényszabta időt, de nem lépek föl s nem is játszotam. Természetes, hogy fizetést se kaptam.

„Egy szerző hoztam Vásárhelyi s mondja: — En tanácsolnék valamit, ha az asszony meggyegyznek benne. Nehány tagok érkeztek Székesfejvárról, fiatalok, csak épen egy idősebb van köztük, *Nagy Miska*. — Elszakadtak a fejevári társaságtól s Rimaszombatba akarnak menni. Mit szólsz hozzá, hátha mi is hozzájuk csatlakoznánk s átírandulánk velők? — Az Istenért, mit gondol? Hiszen engem a direktiótán én is záratna! — Ejj mit gondol? azt nem fogják tenni. Tudja mit, kéredeztek el, hogy ismerőseim meg látogatni kevés időre. Ugy se adnak fizetést.

Szóval engem bizony rábeszéltek, elmentem velők testvéremmel együtt közkeresetre Rimaszombatba, már unalmamban is, de mi türetagadás, laposodott már a tárczám is.

De boldog Isten! micsoda társaság volt az tán az! Egy rendezten, személytelen személyzet. En még igen tapasztalatlan voltam akkor; nem kérdeztem: van-e magoknak mindenök, a mire egy társaságnak szüksége van? van-e darabok, mit elő lehessen adni? van-e színpadra tisztességes öltözékek? arról nem is kételkedtem, hogy van-e képességök?

Oda érünk, szállásra vergődünk. Ugy tesszik, a vármegyeház szalájában játszunk, vagy a bálteremben.

No, ez csak megvolt. Már most mit játszunk? hol vannak a darabok? „Nincs“, „Nekem sincs.“ „Nekem sincs.“

Nagy Miska mondja: „Nekem van egyhány, de nagy személyzet kell hozzá.“

Most mind egymásra nézünk, én persze nagy mérges szemekkel.

— Hát hogy mertek engem magokkal hívni, ha ily nyomorult helyzetben vannak? — Semmi, semmi, — mondá *Vásárhelyi*, — minden meglesz, nem kell elösiggedni. Nekem is lesz a ládám fenekén néhány nyomtatott darabom.

— De hát gardrob? — mondám. — *Jaj* bizony az egy szál sincs, egynek se, csupán *Vásárhelyinek!*

— Azt majd eligazítjuk, — mondá, — csak először azt végezzük el, mit játszunk. Nem lehetett semmire menni két nővel, — én voltam az egyik, egy *Németiné* nevű a másik, ki nem tudom melyik társaságtól jött el s *Miskolc*-zon, szüleiél vesztegette az időt, — úgy jött velünk.

Elkezdtek öcsémet ostromolni minden igéretekkel, mert a többek közül egy darabot mégis kiszemeltünk, melyről gondoltuk, hogy publikumot lehet vele csinálni. „Az élet csak álom“, ez volt a czime. Öcsémnek elébe rajzoltuk, hogy mi szép lesz ő; én a fejez atlasz slempeem rá adom, fényes tünikkel, szép fekete nagy haját fűrtökbe csinálom, tündöklök köves koronámat a fejére teszem; s a publikum csak az ő szépségét fogja bámulni s csak azt nézi, mi szép a hercegnő s nem azt, hogy és mit beszél.

Hiusága győzött s én elkezdtem tanítani, aztán próbákat tartottunk, hogy jól összat tanuljunk, „mert én, — mondám, — ha valami skandalum lesz, másnap már szekőre ülök s megyek haza.“

De hát az öltözékek? Nekem még akkor nem volt szerföltött sok ruhám s azt se czipeltem mind magammal arra a kis időre. Miből csinálunk hát palástot az öreg királynak? Vegyünk a boltban veres damiszt, és abból. „De, — mondám — hermelin prém kell hozzá.“ *Nagy Miska*, ki már tapasztaltabb volt az ilyesekben, mondja: „Ej, hermelin! fehérbolyhos barchetet veszünk, stráfokra vedaljuk s prém lesz.“

Ugy is lett s hogy aztán mégis ne legyen egészen csupasz az a hermelin, hát én apró csomócska fekete pamutot kötöztem össze kis hegyes formára s felraktam rá és megvoltak a hermelin fekete pettyei.

Aztán nagy selyem kezkenőmből az udvari lovagoknak csináltunk köpenyt, holmi bordűrökkel felcífrázva s megvolt.

Addig azonban, minthogy ez sok késedelemmel járt, hogy jövedelem nélkül ne legyünk s nagy kontót ne csináljunk a boltban, előadtunk több énekes egyveleget. Volt ott a várnagynak egy igen ügyes csinos kis leánykája, azt betanítottam a kis *Kupido* énekére s még holmi tréfás kis versekre, mint „*Dióhéj* volt a pánczeljok“ és ő oly jól, oly kedvesen elmondta, hogy még forráztatták is. Később, mikor aztán megnőtt, színész nő lett belőle s *Erdős* név alatt ismerték.

Az egyveleg, csodák csodája, igen jól sikerült. Pedig én kétségbe voltam esve, hogy majd egy szép este dicsőöségesen kifütyülik a fő nélkül való tagokat. Mert alig volt köztüktől négy, kikre szerepet lehetett bízni. Még azokat a fából faragott mosziótké mozgásra tanította az ember, hogyan rakja a lábát, hogy emelje a kezét: úgy kifáradtam, hogy alig maradt lélekzetem a magam szerepét elmondani. En zugolódtam s az a jó, szelíd publikum — meg volt elégedve; sőt miután némely utazó színészek és színész nők is hozzánk csatlakoztak, még *Losoncra* is meghívták a társaságot.

Az „Élet csak álom“ darabot is betanultuk. Testvérem jól tudta szerepét s úgy látszott, jó kedvvel fogja elmondani. Felöltöztem szépen, igazán gyönyörű volt. S minthogy oly hideg természetű volt, játék előtt még egyszer figyelmeztettem, hogy „édes *Jeanetkám*, csak ezt a konstrukciót, mit a királyhoz kell mondanod: „*Ne félj, kedves nagybátyám!* veled megyek a harcra s oldalad mellett *Bellónaként* fogok harcolni!“ csak ezt mondd tüzzel, élénken, majd meglásd, hogy fognak tapsolni.

— Jó jó, — mondá — majd így mondom — s elmondá minden hiba nélkül előttem a szobában.

Ugy örültem neki! No ha ez most megkóstolja a dicsőséget, mindig vágni fog utána s elérem azt a vágyamat, hogy színész nő leszek. Következik a jelenése. En ott állok az álfalak mögött. El kezd mondani, s midőn oda ér, — hogy „*Bellónaként!*“ megakad. Se té, se tova. Háromszor is nekifog: „*Bell — Belló — Belló,*“ — akkor egyszerre nekirugaszkodik, ki a színpadról s ott hagyja állni az árva királyt. En eleget sugtam neki, hogy „*Bellóna,*“ — rám se hallgatott, csak repült ki.

Nekem épen be kellett mennem a színpadra, jelenésem volt, *Rosaurát* játsztam s valahogy el-ütöttem-véttem a fiaskót, hogy a publikum észre nem vette. S midőn jelenésemet elvégezve, megyek az öltözőbe, hogy testvérem felküldjem a színpadra, — mert ismét jelenése lett volna, — hát boldog Isten! az ajtót tárva nyitva találom, a földön meg hosszan elterülve szép fejez slempeem.

Nagyon megijedtem, mert eleinte azt gondoltam, testvérem eljárt, ő fekszik ott; de midőn közelitek, látom, hogy üres a ruha, a drága

¹ Már sokan írtak róla: *Esssenwein*, *Ipolyi*, *Henszlmann*, *Ráth Károly*, *Rómer*; majd népszerűen a „Magyarország képekben“ című folyóirat *II. évfolyamában* (1868); legújabbban *Kreskay Antal* plébánostól; „*Kalanz* a lébenyi templomhoz“ című értekezés jelent meg fölé. ² *Fejér*, *Codex Diplom.* III. lap. V. 1. 58—66.

diadéma messze eldobva az asztal alá, a szép köves övem a székek alatt.

— Hol a testverem? — kiáltam — hiszen jelenése van, mindjárt be kell neki menni.

— Hol van az már azóta! — mondák — egy szót se szólt, csak magára hányta a ruháját s azzal usgyé!

Mondom a cselédnek: „Fuss hamar haza — közel laktunk — mondó, azonnal jöjjön a jelenésére.”

De az alatt már be kellett volna mennie. Én tehát hirtelen, hogy a közönség észre ne vegye, egy kis változtatással rögtönöztem a beszédjéből valamit s én mondtam el helyette azt a pár sor szerepét.

Akkor jött meg szobaleányom nagy kacagva s mondja:

— De nem jön az többlet! Már ágyban feküdt s azt mondta, holnap megint játszik.

Még azután játsztunk egy kis ideig Rima-

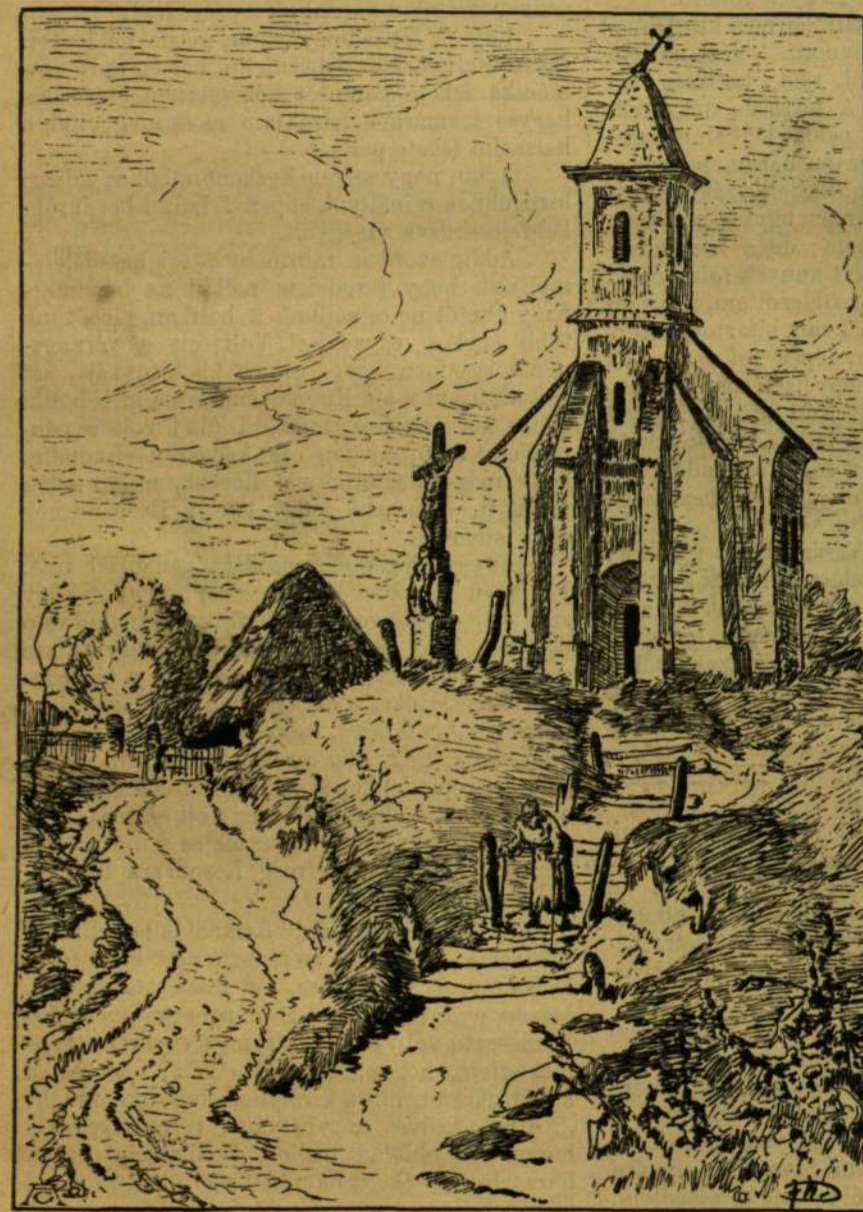
ki ott haját nyírjon. Mert magok csak arra valók, nem pedig hogy színészeket lehessen magokból faragni.

Én már ott is akartam hagyni, hogy inkább bevárom kötelezésem leteltét Miskolcra, de úgy könyörögtek az istenadták, hogy megesezt a szívem rajtok. Még Losoncra is elmentem velök, de csak hat játékra szerződötünk.

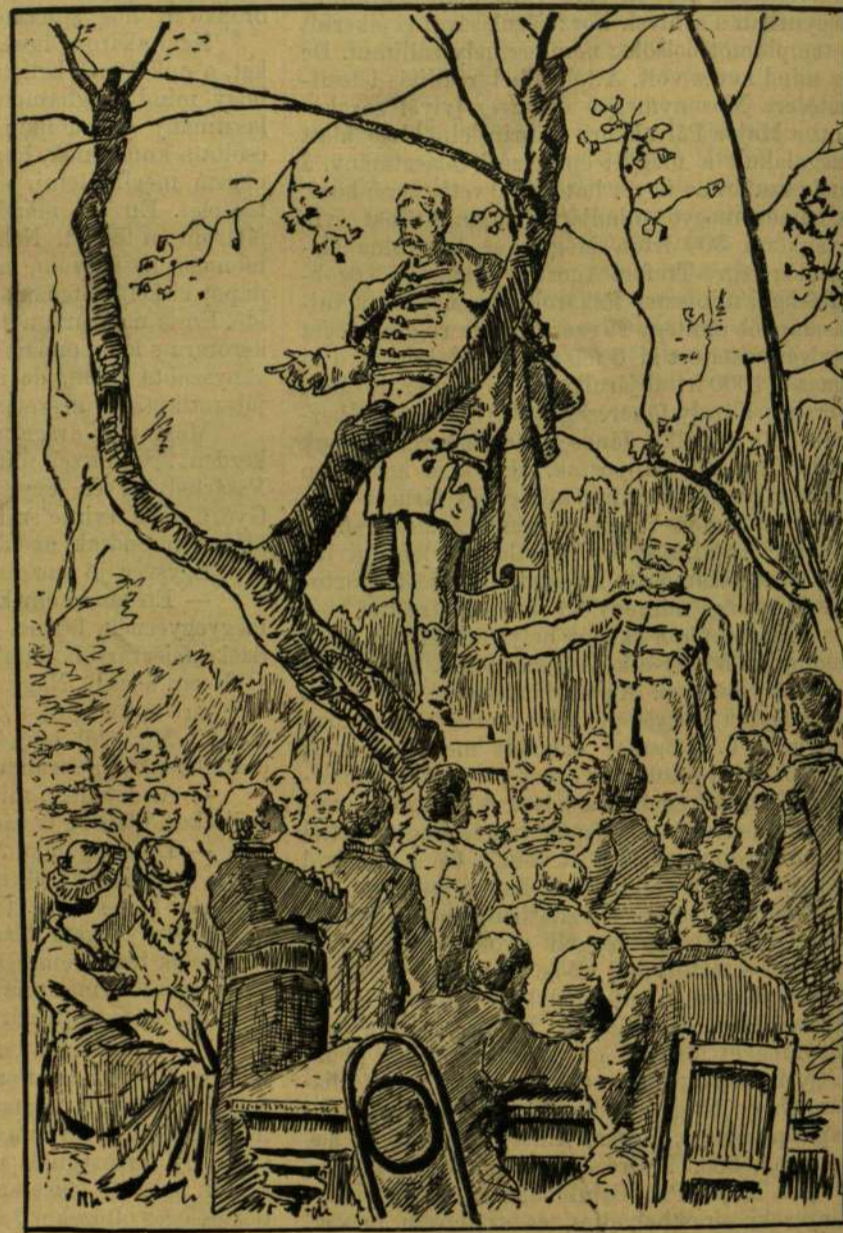
Igaz, hogy időközben meg is szaporodott, kissé össze is tanult a társaság, több és nagyobb darabokat adhattunk s a mi engem leginkább megvisasztalt, egyiknek megvolt a „Tündérszékely Magyarországon” — abba én szebbnél szebb énekeket rakhattam s a publikumnak is nagyon tetszett.

Most meg azt határozta a társaság, hogy menjünk Rozsnyóra. Én nem akartam, de megint csak elővettem s végre „isten neki!” mondom, — „ha már á-t mondtam, hát legyen meg a b is,” s mentünk Rozsnyóra. (Vége követk.)

őket a chinai fal. Csak a minap olvastuk, hogy vasutakat kezdenek számukra építeni az angolok, ma már arról értesülünk, hogy a tengeren mérkőzésre készülnek Európa művelt népeivel s az Egyesült-Államokkal. Legújában egy társaságot alapítottak 14 millió franknyi tőkével, mely Amerikával fontartsa a tengeri közlekedést, míg a hatalmas Jancsekiang folyón eddig is hat különböző gőzhajótársaság versenyez egymással. Sőt a civilizált világ kereskedelmének egyik fő védőintézményét is elsajátították s biztosító intézeteket hoztak be, a szállítási meg elemi szerencsétlenségek ellen. Ugyanekkor a chinaiak szomszédjairól, a japánokról azt olvassuk, hogy az európai civilizáció náluk is nagyobb meg nagyobb tért foglal, nemcsak egyes intézmények behozatala, hanem még az európai viselet behozatala által is. A szorgalmas és ügyes japán nép azonban nem mindent hozat készen külföldről, hanem nagy számban kezdik odahaza

A SZENTIVÁNI TEMPLOM.

A SZOBOR, A HIRLAPÍRÓK ASZTALÁTÓL TEKINTVE.

A ZALA-EGERSZEGI DEÁK-ÜNNEPÉLYRŐL. — FESZTY ÁRPÁD TOLLRAJZAI.

szombatban. Ott lakott mindjárt közel Jánosiban a szép Fáy Zsuzsca, ki csakugyan egy igen-igen gazdag öreg urhoz ment nőül, mint mindig óhajtott. Koós nevű földesur volt a férje. Ők mindig bejártak a színházba s engem is gyakran kivettek magokkal.

Az volt aztán a mulatság, azt a kritikát hallani! Sorra szedték a baleseteket, és hogy én hogy csikorgatom olyankor össze nagy mérgesen a fogamat, s hogy ők azon hogy kacagnak. „Inkább sajnálnának”, mondom. „De úgy kell magának, mért vágóttál faluzni.”

Még az idős tagok is elmókáztak közös nyomoruságunk fölött s ha én boszankodtam, oda jöttek kerlelni: „Ugyan édes direktorné asszony.”

— Direktorné magoknak az ördög nagy-anya — mondom aztán én is bosszus nevetéssel. — Miért is nem hagyta magokat az a Nagy Miska bácsi valamely városba, legalább volna, a

Egyveleg.

Folyam márványhegyek közt. Indiában Jubulporetól néhány mérföldnyire a turisták kedvéért külön vasuti állomást nyitottak meg egy természeti ritkaság mellett. Ez a Nerbudda folyam mellett levő Bhera Ghat. A folyam itt márványhegyek között csinált utat magának, melyek egy helyen a sziklák mindkét oldalán csaknem függőlegesen emelkednek jó magasra a part fölött. A sziklák felső része bokros s maguk a sziklák is sötétes színűek, de az alsó részen, különösen addig a részig, a melyet áradáskor a víz is elér, a márvány gyönyörű tiszta és fehér, s a napfényt sárga, zöld s esetleg szivárványszínekben tükrözteti vissza. A turisták e nevezetes részen, hogy könnyebben megnézhessék, apró esztrakokban szoktak átmenni.

A chinaiak haladnak a civilizációban, hiába fogják rájuk, hogy háromezer év óta ez elől is elzárta

gyártani a cylinderalapot, a fraktot és bugyogót. Sőt a posztóhoz való fonalakat is odahaza szövik. Bár utánoznák őket a mi iparosaink!

Az angol királyné, mint lancasteri hercegnő, egy kis birtokot öröklött Newhouse nevű gyáros után, ki pár évvel ezelőtt vasuti szerencsétlenség következtében meghalt. Az öröklött birtok egy 20 holdnyi csinos park Hegwoodon, Bery mellett, melyet a királynő azonnal fölajánlott a nagy közönség számára s a napokban nagy ünnepélyességgel nyitották meg.

A világ legnagyobb templomai. A Szent Péter templomban Rómában 54,000 ember fér el, a milánói domban 37,000, a római Szent Pál templomban 32, a kölni domban 30, a londoni Szent Pál templomban 25, a konstantinápolyi Sophia templomban 23, a párisi Notredeamban 21, a bécsi Szent István templomban azonban már csak 12 ezer ember fér el.

Rajner Pál halála.

Ismét egy erőszakos halál híre okoz kinos megdöbbenést. Rajner Pál, volt belügyminiszter, pisztolyal vetett véget életének hontmezei birtokán, Lontón, e hó 9-én délután. A csöndes magányba vonult férfiúról évek óta nem hallatott semmi. Évek mulva aztán a közbecsülésben töltött élet íly beveződését kellett megtudni!

A közelebből idegbaj miatt kellett visszavonulnia. Ez tehetett utóttá számára a lonti magányt is. Fájdalmas álmatlanság üldözte, s a megrendült idegrendszer sóvárgott a sir nyugalma után. Koporsóját nem állta körül család, de nagyon sok a tisztelők száma, kik e koporsó fölött szomorun mondták: legyen béke és nyugalom a sirban.

Rajner a közelebben nem hagy hátra mélyen bevett nevet. Előkelő tisztségeket töltött be, de nem tartozott a főbb szerepvivők közé. A jellem embere volt, s a fölmerült munka tevékeny elvégzője, de nem alkotó erő. Kora fiatal-sága zajos, férfikora nem gond nélküli; későbbi évei már fáradtan találtak.

Majd nyolcz éve óta pedig elzárkózott, egy ferfi rokona társaságában élt, hir nem beszélt felőle, s kezdtek elfeledni azok a körök is, melyekben egy időben szívesen látták, eltávoztaor nélkülöztek. Most aztán oly végtelen juttatta észébe mindenki-nek, hogy ő is — volt.

Az első miniszteri válság helyezte Rajner a belügyminiszteri székbe, az Andrássy kabinetjében. B. Wenckheimot lemondása után (1869 október havában) ő követte. Most is ő követte Wenckheimot. Akkor nevezetes kérdés volt beillesztve e miniszteri tárczába: a megyék rendezése. Rajner, ki jól ismerte a megyei adminisztrációt, alkalmas volt e kérdés megoldására; de nem az ő minisztersége alatt nyert elintézését. A fokozódó idegbaj miatt egy év mulva letette a tárczát. De ekkor még nem vonult vissza a magánéletbe. Mint a Deák-párt hű tagja, megmaradt a pártélet körében, s az 1872-iki választások alatt a párt végrehajtó bizottságának egyik legmunkásabb tagja volt, és nagy összeköttetései és személyismerete által jelentékeny befolyást gyakorolt a választások intézésére.

A választások után nemskára eltávozott a fővárosból is, s nem is tért vissza többé. Rajner Pál a megyei életben szerepelt sokáig. Mint Bars megye alispánja és főispánja, tartós emléket hagyott maga után a közgazdaság terén. Ekkor tanusított erélye következménye volt, hogy 1867-ben a minisztérium őt küldte királyi biztos gyanánt Heves megyébe, melynek közgyűlése rosszalta a kiegyezést és az országgyűlés által hozott törvényeket.

Született 1823-ban Pesten. Neveltetése arra volt irányozva, hogy az állami szolgálatban kiválóbb helyet foglalhasson el. Az udvari kancelláriánál kezdte pályáját s 1848-ban Klauzál a földművelési és kereskedelmi minisztériumba fogalmazónak nevezte ki. De csak rövid ideig volt itt, mert a honvédek közé lépett, s Guyon egyik hadsegéde lett. A szabadságharc után családja birtokán, Bars megyében élt tizenkét évig, s ez idő alatt széles körű ismeretei, hazafias gondolkodása népszerűvé tettek, úgy hogy az 1860-iki októberi diploma után az első tisztújításnál alispánvá választották. Rövid ideig tartott csak az alkotmányos élet, de Rajner tehetségét széles körben ismeretessé tette. Az 1865-iki választásoknál Hontmezei ipolysági kerülete küldte az országgyűlésre, a kiegyezés után pedig Bars megye főispánjává nevezetett ki. Beigtatása egyike volt a legfényesebbeknek, s üdvözlését a szomszédos Hontmezei is visszhangozta. A főispáni székből hivatott meg ezután a miniszteri székbe.

Legtöbbször emlegetett szereplése volt a heves megyei királyi biztosság. De itt is nagy tapintatot tanusított, hatáskörét nem lépte túl s föllépése által nem vált gyűlöletessé. Ép ezért nagy reményeket kötöttek miniszterségéhez, de

betegeskedése még férfikora javában visszavonulni kényszerítette a nyilvános szerepléstől.

Rajner széles ismeretkörrel bírt, különösen a közgazdasági intézményekben; volt gyakorlati érzeke a rendezésekre, s birt tehetséggel nézetei megkedveltetésére, noha nem volt szónok. Megnyerő modora, lovagias jellege vonzókká lettek mindazokra, kikkel érintkezett.

Halálának híre csak e hó 11-én érkezett meg a fővárosba, mikor már a halottat el is temették.

A hivatalos vizsgálat azonnal megtörtént, de ennek részleteiről még nem tudni semmit. Általában azt beszélik, hogy vagyoni viszonyai rendezettek.

Béke poraira!

A „zala-egerszegi Deák-ünnepély”-ről.

Nyári holdas éjen végig robogni a velencei tó messze terjedő nádasai között, hol a hold minden egyes nádlevelet gyémántszillogokkal hint be, el-suhanni a balatoni tenger rezgő tükre mellett s bámulni a festői tájék rejtelmes bájait, s mindezt szivarozva heverve, kényelmes vasuti párnán — nem csekély élvezet, de mi mégis — szűken ide, szűken oda, bevallom, — előnyt adunk Morfeusnak s karjaiba

RAJNER PÁL.

dőlünk a helyett, hogy e főségs vidék szépségein nyugtattuk volna álmos szemünket.

Mert másnap nagy munka várt reánk Zalamegyében, a költők által is megénekelte szép Zalában, annak székhelyén Egerszegen.

A „haza bölcsé”-nek, a szeretett és tisztelt drága nagy halottnak leplezik ott le első szobrát a hazában.

Nagy esemény. Annak kellett volna tekintenünk, minthogy valójában az volna, s annak tekintén az mindenütt, a hol kegyeletes emberek laktak. Mért hogy nálunk a nagy idők e nagy emberének hozott e kegyeleti ünnepélyt különféle kicsinyes okokból ily kisserűvé törpíték egyesek, mint a milyenné vált vereközönség ellenére?!...

De ime — lament a hold, feljött a nap. Megérkezék Szent-Ivánra, honnan számos kocsis fölcifrázott, pánthikázott lovakkal s helyiely-közzel fölpálinkázott kocsisokkal, szállította be az érkezőket nyújas völgyi uton a városba.

Mert Egerszeg az, még pedig a megye székhelye, bár nem igen látni meg rajta, legfeljebb a megyeháza juttatná eszünkbe, ha még nem tudnók; de hogy magyar város, még pedig igazi, azt ugyancsak bizonyítja a nagy por, melylyel a vendégszerető zephyr bőkezűleg kínálgatta szemünkét szánkat.

A megyeházához közel van az „arany bárány” vendégfogadó, a hol magunkat úgy a hogy lekefélve, szemünket, torkunkat megnevésztve, sietünk a megyeháza elé a parkba, melynek közepén beburkolva várt reánk az „öreg ur” szobra.

Reggeli 9 órára gyűlt össze a nép azaz — boscsánat: a t. cz. közönség, mert a nép — az nem volt látható sehol.

Ugy 10 óra felé megjelent a díszbe öltözött főispán a bizottság élén, hogy a templomban tartandó isteni tisztelt után bemutassa a várakozó seregnek Egerszeg ezutáni büszkeségét, a szobrot.

Ürményi, a főispán rövid megnyitó beszéde után Svastits alispán állt az emelvényre s mondotta el rokonszenves hanggal emelkedett beszédét, hangsúlyozva nagy hazánkfának halhatatlan érdemeit s azon kötelekeket, melyek őt e megyéhez fűzték, melyeket ő sosem tágitott lazára, s buzditva a hon fiait, a megye e nagy fiának nyomait követni.

Szónoklatát éljenzés követte s lehullott a lepel a napsugarakban ragyogó érczről.

Egyik képünk e jelenetet ábrázolja a hírlapírók asztalától tekintve, a honnan még a legjobban hatott, mert a szobor Achilles-sarkát, a derekat, egy jótékony fa onnan néz szemében eltakarta.

A leplezés kitünően ment. Még nem láttam ily ügyes leplezést. A lepel lehullott a szoborról a nélkül, hogy annak szögletein csak egy perczig is fönnakadt volna. A két hajdu — kikre e múltét bizva volt — harmonikus együtt működése pompásan sikerült.

Sajnos, hogy nem mondhatjuk ugyanezt el a művész alkotásáról is.

A szobor — de ne kritizáljunk...

Örömteljes, hazafias ünnep ez, ne vegyítsünk ürmöt az öröm poharába. Különbön is e szobrot már láthatta a közönség, mert annakelőtte ki volt már állítva a műcsarnok lépcsőházában. A lapok annak idején eléggé méltányolták is: hallgattak róla.

Ne kritizáljunk hát, annál inkább ne, mert Zalamegye nemes érzelmű közönsége nem művészetpártolás szempontjából, hanem csupán hazafiságból, Deák Ferencz halhatatlan emlékének megörökítéséért állítatá föl azt. S ennek megfelelő a szobor; azt mondják az öreg urak, hogy rá lehet ösmerni a negyvenes évek Deákjára.

A leplezés után a dalárda tagjai elénekelték a „Szózat”-ot, a mi után az ünnepély véget ért, a bizottság szétszórt, megnyiták a sorompók, s most már nemcsak a választottak, hanem a közönség is közelről szemlélhette Zalamegye legújabb érdemjelt. Mert valóban, e szobor felállításával (nem érte ez alatt műbecsét) Zalamegye saját maga tisztított szívére — Egerszegre maradandó érdemjelet.

Délután 2 órakor volt a Deák-banquet az „arany bárány”-ban.

A sok por után ugyancsak jól esett szomjas ajkainknak az a kis bor, a melyet megittunk hazafiságból. Dikezió volt elég.

Ót óra vetett véget a kedélyessé vált lakomának, s kiki csak azért sietett el, hogy esti 8 órára ismét visszatérjen az „arany bárány”-ba, gyönyörét lelmi az ott egybegyűlt zalai szépségek tüzes szemében, magyaros tánczában. Reggeli szólt a zene, tombolt a táncz, mindenki örvendett, hogy ime megesezt a nagy nap minden hiba nélkül, kezdődve szónoklatokkal, porral, széllel (ugy hallottam, sokan sajnálták, hogy nem inkább más szél keverődött közéjük, mint a milyet az ur isten küldött), — végződve tánczozzal, zeneszóval, baj nélkül, miniszterek nélkül.

Vége már a mulatságnak is.

Isten veled te szép Zala, te poros Egerszeg, vár a vasut, sietni kell Szent-Ivánra.

vonzerővel, melyet most Renz czirkusza gyakorol a fővárosi közönségre. A népszínház igazgatója tehát — a szegét szeggel elvére gondolva, — egy arab akrobata társulatot szerződtetett, s most Beni-Zug-Zug mutatja be rendkívüli testi hajlékonyságát, vakmerő ugrásait, s egy fiatal Sámson (Hamudé a neve) óriás erejét, melyvel 15—17 társát képes egyszerre fölemelni.

Közintézetek, egyletek.

A mérnök- és építész-egylet vándorgyűlése. A magyar mérnök- és építész-egylet idei közgyűlésén elhatározta, hogy más társulatot példájára évenként kirándulásokat rendez az ország különböző vidékeire. Az első kirándulás színhelyül az erdélyi részeket jelölték ki, s mintegy 130-an e hó 7-én indultak el Budapestről különvonaton Kolozsvárra, a vándorgyűlésre. A legszivesebb fogadtatás várt rájuk. Az indóháznál a városi kapitány monodott üdvözlötletet, s az egylet nevében Hieronymi válaszolt rá. Az ismerkedési estély éjféltől tartott. A gyűlés e hó 8-án nyílt meg, élénk érdeklődés mellett. Tolnay Lajos, az államvasutak vezérigazgatója nyitotta meg az ülést, szölvá a technikai tudományok fontosságáról, s a vándorgyűlés céljáról. Ezután Hieronymi államtitkár olvasott fel értekezést a mérnöki karról, az uralkodó bajkóról s azok orvoslásának módjáról. Ajánlotta különösen a műszaki tanács alakítását és a külföldön való tanulás megszervezését. Az értekezést nagy tetszéssel fogadták, valamint utána a Perczel felolvasását a tömösi vasutról és a Steindl-ét Vajda-Hunyadról. A gyűlés után nagy disztrakció volt, mely alatt természetesen sűrűn folytak a felköszöntések. A gyűlés előtt és után kisebb-nagyobb csoportokra oszolvá megtekintették a múzeum gyűjteményeit, a város nevezetesebb épületeit, a Zsigmond korából való góth stílusú főtéri kath. templomot, az I. Mátyás király korából való farkas-utcai reform. templomot, Mátyás király születése házáat, az egylet Mátyás kir. konyháját képezett lábasházat, a városházat, Bánffy-házat, az egyetem épületét, színházat, az 1716-ban Steinville generalis által épített fegyvertárát, stb. Kolozsvárról a gyűlés tagjai (mintegy százán) *Maros-Ujvárra* mentek a sóbányák megtekintésére. Az aknákat kivilági fötták tiszteletükre, s gondoskodva volt, hogy mindent megtekinthessenek. Innen *Brassóba* mentek, hová reggel 8 óra után érkeztek s azonnal a brassó-predeányi vasut megtekintésére indultak. Az egy kilométernyi alagutnál leszálltak a vonatról, s gyalog mentek keresztül. Predeálon a romániai állomásfőnök üdvözlöé őket. Gregerson vállalkozó pedig megvendégelte a társaságot. *Schwarzer* titkár az alkalommal azt indítványozta, hogy e kirándulás emlékeztetére az egylet állítson emléket ama vitéz honvédeknek, kik a tömösi szoros védelmében 1849-ben Kíss ezredes alatt elestek az oroszok golyóitól. Kétszáz forint gyűlt be azonnal rá s Hofnauer építész megígérte, hogy az emléket díj nélkül állíttatja fel. Délután visszatértek Brassóba, hol a Czenk-hegyről megnézték a várost s aztán a „Bukarest” fogadóban 170 terítük lakoma volt, sok lelkes felköszöntővel. *Segešvárt* is meglátogatták, hol Bethlen főispán adott ebédet. *Gyulafehérváron* ünnepélyes fogadtatás volt. A város megtekintése után a sétatény kioszkjában rendeztek vacsorát. E hó 11-én *Vajda-Hunyadra* s a *petrosényi* bányák megtekintésére indultak. Vajda-Hunyadon Steindl építész vezette a látogatást s megmagyarázta az építkezések tervét. *Aradon* szintén szives fogadtatás várta a gyűlés tagjait, kiknek itt volt utolsó állomásuk.

Mi ujság?

A novi-bazári kerületből érkező hírek most a várva-vártak. Csapatának e hó 8-án átlépték a határt, s folytatják tovább a Bosznia és Hercegovina okkupálásával még be nem fejezett megszállást. A novi-bazári ut eddig még akadály nélküli volt, a mi az ellenállást illeti, de természetesen akadály van elég, ezekhez járult az első napok hősege is, aztán pedig a nekieredt eső. Taslidsa megszállásánál az ottani török parancsnok és Killies vezérőrnagy közt félreértés fordult elő. A török parancsnok nem akart kivonulni a kaszányából, miután nem kapott rá utasítást. Később azonban megjött Konstantinápolyból az utasítás, hogy a török csapatok hagyják el Taslidsát. Az e hó 8-ikától 11-ikéig történteknek ez volt ott legnevezetesebb mozzanata.

A kabuli angol követség lemezárllása egyike a legbarbarabb eseményeknek. De az a főváros történetében nem most fordult elő első ízben, s az angolok a saját magok példáján is okulhattak volna már. Az angol-afghán háború után Kabulban föllított követség minden tagját s 75 főnyi őrséget lekoncolták e hó 3-án. A vitéz Cavagnari őrnagy és kabuli követ is ott lelte halálát. (Cavagnari arcképét és életrajzi adatait a „V. U.” ez évi 20-ik számában megtalálhatja az olvasó.) Az afghán ezredek lázadása készitette elő a vérfürdőt. Jakub khán sorsáról semmi biztos hír sincs. Egyik hír azt állítja, hogy kényyszerülvé volt a lázadokhoz csatlakozni, a másik hír pedig nem tartja valószínűtlennek, hogy ő is áldozatul esett. Hogy a zendülést és megszállást orosz fondorlatok mozditották elő, az angol lapok nyíltan hirdetik, s a kormányt oly szigorú intézkedésekre sürgetik, mely Afganisztánban lehetőtlenné tege az oly borzalmak ismétlődését, minő a szeptember 3-iki.

A párisi „Figaro” és „Vasárnapi Ujság”-hoz. A „Figaro” fölemlítve, hogy lapunk közölte a párisi segélybizottság kiválóbb tagjainak, köztük a „Figaro” szerkesztőinek életrajzát és arcképét, a következőket írja: „Köszönet láptársunknak ott a Duna partján mindazon bizelgő dolgokért, melyeket rólnak mondott, de a melyeket reprodukálni tiltja szerénységünk”.

Az „Arrogante” javára rendezett margitszigeti népiünnepről a bizottság közzétette a számadást. A szigetre szóló belépti jegyek után begyűlt a gőzhajózási társulatnál 8281 frt 80 kr, boltokban eladott jegyekért 1828 frt, hangversenyjegyekért 923 frt, a bálból 316 frt 10 kr, stb. Beleszámitva a felüladakozásokat, valamint a hírlapok által gyűjtött összegeket is, az összes bevitel 13,373 frt 83 kr,

s az alkakozásokból 650 frank aranyban. A kiadásokban a kárpitos és díszítési munkák 1233 forint 50 krba kerültek; az összes kiadás (zenekarok, nyomda) 2398 frt 20 krt tesz. Ezt levonva a befolyt 13,373 frt 83 krnyi összegből, marad *tiszta jövedelem 10,975 frt 63 kr, ezen felül még 650 frank aranyban.* A hazai takarékpénztárban jelenleg le van még téve 11,498 frt.

Munkácsy Mihály e hó 11-én utazott el Budapestről Franciaországba. Tervezett kirándulásai elmaradtak, mert hamarabb vissza kellett térnie, mint szándéka volt.

A külföldi szakértők, kik a Tiszaszabályozás és Szeged vízi védelme ügyében hivattak meg, már visszautaztak. A Tiszára, Szegedre és a fővárosi Dunaszabályozásra vonatkozó három terjedelmes szakvélemény végleges szövegezését és korszakuráját a szakfériak *Jaquet*-ra bízták.

A spanyol király házasságához. Mária Krisztina főhercegnő kezének hivatalos megkerésével Canovas del Castillo bizatott meg, ki legközelebb Bécsbe utazik, hogy teljesítse e megbízatást.

Merénylet vagy nem? Radolf trónörökös e hó 10-én reggel érkezett meg Prágából Bécsbe, s a városban az a hír terjedt el, hogy Bécs közelében a vonatra rálöttek. Ugyanis a vonat utolsó koosijának ablaka betört, illetőleg lyuk támadt rajta, a mit lövés, vagy sebes kődobás okozhatott. Némelyek a dördülést is hallani vélték. A vizsgálat kiderítette, hogy egy 10 éves fiu, Víttek Sebetyén kövekkel paritvázott, s véletlenül találta az egyik vagon ablakát. A dördülés, melyet a vonat utasai hallottak, onnan eredt, hogy midőn a vonat Kahlenbergerdorfon áthaladt, egy hajó vasláncza elszakadt. A merényletről szóló hírek teljesen alaptalanok.

Ezüstmenyegző. Dr. Falk Miksa, a „Pester Lloyd” főszerkesztője, vasárnap ünne meg szoros családi körben ezüstmenyegzőjét, mely alkalmából számos üdvözlő táviratot kapott.

Nevezetes eseményt hirdet egy távirat, melyben el van mondva, hogy a „Vega” hajó szerencsésen megérkezett Yokohamába. E hajó ugyanis 1879. július 4-én Norvegiából indult ki *Nordenskjöld* kapitány vezetésé alatt s folytatást az északi tengerben Sziberia felett haladva a Behring-csatornán át érkezett meg Japánba. Ezuttal tehát az északi átjárás van fölfedezve. Igaz, hogy a mult tél jén nyhe volt s kétes, vajjon ez ut jövőben is egészen biztos lesz-e s a kereskedelemre, különösen Sziberiával, bir-e nagy fontossággal, de tudományos tekintetben nem kisebb jelentőségű, mint midőn Cameron először hatolt át Afrikán a keleti parttól a nyugotira. A „Vega” 264 napig volt a jégben s az egész expedíció alatt egyetlen halálsejt sem fordult elő.

Blondin Bécsben. A kőtáltanczosok fejedelme Blondin, jelenleg Bécsben, a kiállítási palota rotundájában produkálja szédítő mesterségét. Noha már 55 éves, a szédítő magasságban kifeszített kötelen teljes biztonsággal és könnyedséggel sétál; átmegey rajta bekötött szemmel és zsákba bujtatott lábakkal, s átvíz vállán egy embert is. Nikita fejedelm is megnézte Blondin mutatványait.

Nagy erdőégés. Mehádia környékén a kincstári erdők már napok óta több helyen égnek, sőt a román határon túl terjedő részen, a Czézna-hegy oláhországi lejtőjén mintegy 300 holdnyi területen terjedt már el a romboló elem, mely a hegyesség magyarországi lejtőjére is átcsapván, most a herculesfürdői magaslapon levő erdősegeket emésztli. A fürdőhely kincstári gondnok, Barczó Ede, mindent elkövet a tűz terjedésének megállítására, a mi azonban alig lehetséges, mert az elképzeltetlen gyorsasággal harapózik tovább s a fáknak földben levő gyökerei is égnek. Nincs kizárva a lehetőség, hogy a tűz egészen a fűrődig terjed, de ha ez nem is történne meg, a kincstárnak már óriási károkat okozott, s ha elejét nem veszik, a kár és veszély beláthatlan mérvetek ölthet.

Uj tenger Aligirban. Francia lapok arra figyelmeztetnek, hogy Algír tartományt egy nevezetes tűnemény roppant veszélylyel fenyegeti. Az esőhiány folytán a források, kutak, sőt egész patakok teljesen kiszáradtak. Városokban és falvakban a lakosság ott leszkaldók a kutak mellett, melyek csak ecsepenként adnak vizet a roppant költségű vízvezetékek daczára. Ez nem pillanatnyi jelenség, hanem

megmagyarázhatlan tűnemény, mely dönt Algír jövéje felett. Mióta a francziák meghódították Algirt, az eső évről-évre fokozatosan csökken. A tűnemény okát még csak sejtjen sem lehet. Egy arab monda szerint a harmincz éves aszályt oly harmincz éves idősáak fogja követni, melyben az esőmennyiség évenként növekedni fog. Ha e mondanék alapja volna és ez aszály harmincz éve 1850-ben kezdődött, akkor most boldog idősáak várakozik Algírra. Duval francia mérnök roppant mérvi tervet készített, mely óriási költségekbe kerülne, de a melynek kivitele után Algirban többé egy esep eső se veszne kárba; felfognák és gyűjtenék mind. Rudaire őrnagynak is van egy terve, mely szerint tengeri csatorna által Algir közepén, a hol hajdan tenger volt, *uj tengert* létesítenék.

A nap alkátát illetőleg, ugy látszik, ismét nevezetes fölfedezések előtt állunk. Nehány esztendő óta ismeretes, hogy a nap sokkal nagyobb, mint minőknek közönséges körülmenyek között látszik. Kimutatták, hogy az ugynevezett protuberanciák ezer meg ezer, sőt millió mérföldnyire távolra löveltettek a nap magvától oly helyre, hol még mindig a a naphoz tartozó gázak léteznek. Később kimutatták azt is, hogy az ugynevezett napkorona sem egyéb mint folyadékokból s gázakból álló réteg, mely valami öt millió mérföldnyi vastagságban veszi a napot körül, mig legújában Newcom angol tudós észlelései a mellett bizonyítanak, hogy a nap légrétege ezen a koronán is kívül fekszik, s a nap felszínétől valami 10 millió mérföldnyi vastagságban kerül el.

Érdekes dobot hozott Zulufoldról magával nemrég egy kereskedelmi hajó kapitánya. A sajátosság alaku szerkezet lágy fából készült, közel negyedfélháb magas, talapzata azonban csak 8 hüvelyk széles s ezen van egy durván faragott párduez alak, lábával egy kicsinyített emberre lépve s száájában egy gyermek. Ez párduez hátáról emelkedik, mint valamely faragott bambuszpálca tetején több alakalék kékített oldalakra fehér tűnyérral. Az alakok mögött van a szij a kéz számára s azon kívül mintegy ékítményül két kigyó, melyek farkán ismét álarczok s teljes alakok is vannak. A dobtáratya 7 hüvelyk széles kifeszített bőr, melyet, ugy látszik, az ujjakkal ütik. Az egész készülék sokkal bonyolultabb s művészebb, mint a rendes zulu dobtok, melyek kivájt fadarabokból s arra borított vékony bőrből állanak s ezért valószínű, hogy e dobt vallásos vagy állami célokra használhatták.

NYILATKOZAT. T. szerkesztő ur! Becses lapja utolsó számában a magyar orvosok és természetvizsgálók gyűléseiről szóló közlés bevezetése sok tekintetben téves. Engedje meg, hogy néhány pontot ide ígathassak, a mely a tévedést helyreigazítja s a jövőre nézve is lényeges. — 1. Szily Kálmán ügyetemi rektor indítványa tisztán csak az alapszabály revizióját követelte. — 2. Magam csak föltétlesen követetem a két szakkör különváltását, ha t. i. az alapszabály reviziója megtagadtatnék. — 3. A legsérlemesebb pont az, hogy a központi bizottság tagjai a régi alapszabály szerint élethosszigan választatnak, a mit ugy az alkotmányosság fogalma, mint a működő erő regenerálásának szükségessége egyenesen kizár. Hogyha maga a parlament s minden erkölcsi tesület belátja annak szükségét, hogy időről időre a bizalom kérdését fölvesse — legalább is furcsán veszi ki magát az a tesület, mely e kérdést kerüli. — Budapesten 1879. szept. 11. — *Herman Ottó.*

—x— **Kwizda készítményei.** Mint annak idejében jelentettük, a Kwizda Ferencz János, cs. k. udv. szállító által Korneuburgban készített állatgyógy-cikknek némelyike Angliában rendkívüli sikerrel lett alkalmazva, mely körülmény, tekintetbe véve a kiváló gondosságot, melyet ez országban lötenyészésre fordítanak kielégítően bizonyítja e készítmények értékét. E készítmények világhírre vergődtek, és nemzetgazdasági szempontból nagy fontossággal bírnak, miután tapasztalások szerint azokat alkalmazva, a legtöbbszór előforduló állatbetegségeknek elejét vehetni, s a mezei gazdáknak azokban eszköz van adva házi állataik között az egészségi állapot fenttarthatni, bekövetkező betegségeknél pedig gyors segélyt nyújtani. Ily előnyök mellett e készítmények annál értékesebbek, hogy állatorvosok a vidéken többnyire gyéren vannak, s gyakran a me-

zei gazdák lakásaitól nagyon távol laknak, e készítmenyek ellenben minden nagyobb községben az illető raktárakban feltalálhatók.

Halálozások.
Tagyosi CSAPÓ VILMOS honvéd ezredes, a szabadságharc egyik bajnoka, meghalt e hó 3-án 81 éves korában Duna-Szent-Györgyön. Szabadságharcunk első nagyobb gyzelmé, Filipovics és Roth tábornokok legfegyverzése Ozoránál főleg a boldogult érdeme volt, ki a Tereziánumban katonai pályára neveltetett. Az osztrák haditörvénysek által halálra ítéltetvén, Haynau több évi várfogságra kegyelmezé. A nagy műveltségű férfit és derek hazafi kopsorsóját, a számos családtagon kívül, Tolnamegye összes kitünőségei kísérék fényes szertartással a tengeliczi családi sírbahtoz.

Ehnyhatok még a közelebbi napokban: DESSEWFFY EMÁNUEL, prépost, szatmári kanonok, 66 éves korában. — NYERS JÁNOS, baranyamegyei árvászeki úlnök 77 éves korában Pécsent. — LENGYEL JÓZSEF, Abauj-Szántó plébános 76 éves korában. — DASLAVICZ MÁRTON, ki az 1832-iki lengyel forradalom után menekült hazánkba, s ki részt vett már 1812-ben a smolenski csatában, mely Napoleon előtt megnyitotta Moszkva kapuit, 86 éves korában Nagy-Váradon. — TELEGGY K. GYULA, a debreczeni Telegykönyvtáros cég derek fiatal tulajdonosa. — KÖPE ANDRÁS, ki Erdélyből igen fiatal korában mint óras várdorolt a török fővárosba, hol munkásságával jó állást vivott ki magának, udvari óras lett, s hol a magyar telep részvétele közt temették e hó 2-án.

RADICS MIHALY né szül. Török Antalka, 28 éves korában Puszta-Földemesen tüdővészben. — SISMS MIHALY né szül. Szendrey Francziska 76 éves korában Jászberényben. — ROTHSBERN MÁRIA, Hevesi Lajos ismert író édes anyja, Vöslauben 59 éves korában.

CHAM, a párisi „Charivari” karrikatúráinak kitünő rajzolója, a ki a párisi irodalmi és művészeti világban nagy kedveltségnek örvendett, 60 éves korában, hosszas szenvedés után, Párisban meghalt. Fia volt Noé grófnak, egy francia legitimista párnék. Atyja a technikai pályára szánta, s mikor ennek hátat fordított, választotta a Cham nevet, mert Noé fiát — ugymond — Chamnak hívták.

WESTERMANN GYÖRGY, ismeretes braunschweigi könyvtáros Wiesbadenben szívbjában meghalt. „Monatsheft”-jei s földrajzi kiadványai egész Németországban el voltak terjedve. Üzletét fia fogja átvenni, ki egyik braunschweigi miniszter leányát bírja nőül.

Helyesen fejtették meg: *Veszprémben* Fülöp József, Gelsen Glesinger Zsigmond, Sarospatakon Gérecz Károly, Nagy-Dobronyan Németh Péter, Kolozsvárt Csápkés Árpád, Budapestén K. J. és F. H. Igali Svetozár. *A kolozsvári sakk kir. A pesti sakk-ír.*

Szerkesztői mondanivaló.

Chinai népdalok Si-Kingből. Mint különlegesség megjárja. De csak a III. számú ér valamit; s annak a gondolata is sokkal szebben van kifejezve egy magyar népdalban:

Széles a víz, nincsen sálka,
Nem mehetek által rajta,
Tehozzad.

Ugyanaz Petőfi is feldolgozta egy szép dalában. — A II. számában fordítási hibának kell lenni; s a *meghíroztak* háromszor ismétlődő szöve onatkozását nehéz így érteni.

D. P. Beranger-t némethöl, Gandy után, fordítani, az nem megy. Másodkézből csak igen exotikus nyelvekből tűrhettünk el fordítást; de nem francziából, nem kivált Beranger-ből, kinek *szezebből egy* fordítás csatornáján is oly sok elpárolg, hát még ketőn!

Háj, B. T. Az érdekes tárgyú közleményét föl fogjuk használni valamelyik lapunkban. Nem multa idejét. — **Mehádia.** P. f. A levél társalupunk a „P. U.” legutóbbi számában jelent meg; tárgyalmaz miatt késétt, de nem veszette érdekét.

J. Ó. Vettük, s rövid időn közzöljük. **Budapest.** B. Gusztáv. A költeményeken tehetőség s mügönd látszik. Hibájak az áradás, majd hosszas leírásokban, majd túlságosan elmékdők, okosodók modorban. Legjobb s e hibákban legkevésbé szenvedő az első, a „Visszatértünk”. Ezt esetleg közölhetjük is.

Pápa. Vidéki lapban már közölt elmefuttatást utánnomatni akkor sem volna kedvünk, ha föbbit érne mint a jelen esetben. **É, szánszor** (és sokkal jobban) elmonlott s már utszélekékké vált dolgokat közül a párbárról. — A kérdezett vrsel már rég végeztünk.

A hegyek között. Ha nem kivánja, hogy az egész cziklust, mely lapunkba csakugyan sok volna, közöljük; szívesen közlünk kettőt-hármat a valóban csinos költemények közül.

Báfony. K. I. Kivánsgainak, sorban, a mint lehet, igyekeznünk fogunk megfelelni.

g. — A forlítás gyöngye; az eredeti versmértéke (a milbelung-strófa) elég könnyű, mert nem tartotta meg. Külömben Unland e szép balladája magyarrá már meg is jelent. Az ere leti vers nem ér sokat. — Hát az mi, hogy ön levelében „lajpus alumnus”-val menté magát egy előbbi kifejezéséért? Talán „lajpus alumni”-t akar mondani?

Kedvesemnek. Hosszu, de keveset mond. **Őszi lombon.** Gyarló.

ELŐFIZETÉSI FÖLTÉTELEINK

Negyedévre:
A Vasárnapi Ujság. .... * 2.—
A Vasárnapi Ujság a „Világkrónika”-val együtt. .... * 2.50
A Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdságok .... * 3.—
A Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdságok a „Világkrónika”-val együtt. .... * 3.50

A „Világkrónika” című képes hetiközlöny ép. oly alakban és terjedelemben jelen meg mint a „Haboru-Kronika”, melynek folytatását képezi; szintén hetenként egy iven, 12bb képpel illusztrálva. E képes mellékpununkat előfizetőink 1 hónapra 20 kr., 2 hónapra 40 kr., 3 hónapra 50 kr., 4 hónapra 70 kr., 5 hónapra 90 kr., 6 hónapra 1 frt pótdíj mellett rendelhetik meg arra az időre, a melyre a „Vasárnapi Ujság”-ra vagy „Politikai Ujdságok”-ra beküldött előfizetőik szól; az 1879. évi január—juniusi folyam szintén 1 frtrét kapható. ■

A „Vasárnapi Ujság”-ból a folyó év elejétől kezdve teljes számu példányokkal szolgálhatunk.
T. előfizetőinket fölkérjük, hogy szíveskedjenek az előfizetés megújításánál, vagy a „Világkrónika” megrendelésénél czímzalagjukból egy példányt a posta-utalványra ragasztva beküldeni, s minden reklamációt és egyéb a széküldésre vonatkozó közleményeket a kiadó-hivatalukhoz küldteni.

A Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdságok kiadó-hivatala (Budapest, egyetem-utca 4. sz. a.).

HETI-NAPTÁR. Sept. hó.

Nap	Katolikus és protestans	Görög-Orosz	Izraelita	
14 V	15 Mária sr. n.	E 14 Salome	2 G 15 Mamacz	26
15 H	Hildegard	Nikomed	3 Anthim	27 Szemir.
16 K	Ladmila	Cziprián	4 Balilás	28
17 S	Lamber kánt.	Lambert	5 Zakariás	29 B. az é.
18 C	Vill Tamás	Richard	6 Mihály	1 Tír. 5640
19 F	Jannár vért.	Szidónia	7 Szosten	2 Mars. énn
20 S	Eustach	Fauszta	8 Krisztof n.	3. S. Teszba

Hold változásai. ☾ Holdtölés 30-án 10 óra 33 percznél déleltől.

Tartalom.

Szöveg: Báro Haymerle Henrik. — Dalok. Kültemény. *Fejes Istvánról.* — Vasuti történetek II. A pézes tüzó. Irta Csiky Gyergely. — Mendelsohn Múzes. — A lébenyi templom. *Dr. Csabór Béláról.* — Egy agy színesző emlékirataiból. — Egyveleg. — Rajner Pál halála. — A „Zala-egrszezi Déak-ünnepély”-ről. *Fesztay Árpádról.* — Szeged má képe. *Bakay Nándorról.* — A hangszerok a párisi kiállításán. *Bertha Sandorról.* — Irodalom és művészet. — Közintézetek, egyletek. — Egyház és iskola. — Mi újság? — Halálozások. — Szerkesztői mondanivaló. — Sakkjáték. — Heti naptár. — Szerkesztői mondanivaló. — Mendelsohn Múzes. — Déak Ferencz szobra Zala-Egerszeg fitérén. Fesztay Árpád rajza. — A lébenyi templom (5 kép) — A Zala-egrszezi Déak-ünnepélyről. Fesztay Árpád tollrajza. — Rajner Pál.

Felelős szerkesztő: **Nagy Miklós.** (L. Egyetem-tér 6. sz.)

Az 1027. sz. feladvány megfejtése.
Ehrenfeldt M.-től
Megfejtés.
Világos. Stát.
1. Vel—b1 ..... g3—h2 : (a)
2. e2—g4 ..... d6—e5 :
3. Vb1—e4+ ..... t. sz.
4. V v. F mattát ed.
a.
1. .... Kd5—e6 (b)
2. Fe8—d7 ..... Ke6—d5
3. Vb1—d3+ ..... t. sz.
4. V matt.
b.
1. .... d6—c5 :
2. Vb1—d3 ..... Kd5—c5
3. Vd3—e3 ..... t. sz.
4. V matt.

Egy hatosor használt petis sor, vagy annak helye egyszeri ígatásnál 15 krajczár; többszöri ígatásnál 10 krajczár. Bélyegdíj külön minden ígatás után 80 kr.

HIRDETÉSEK.

Kiadó-hivatalunk számára hirdeményeket elfogad Bécében: Hasznos-stein és Vogler Wallfischgasse Nr. 10, Mösse R. Bellerstasse Nr. 2 és Oppelk A. Wallzeile Nr. 22.

A Franklin-Társulat magyar irodalmi intézet kiadásában Budapesten (IV. ker. egyetem-utca 4-ik szám) megjelenés és minden könyvárusnál kapható:

Gyógyászati művek.

- Balassa János. Gyakorlati sebészet. Kiadja Kovács Seb. Endre. Füzve 1 frt 40 kr.
Báron Jónás. A sebészi kór- és gyógytan alapvonalai. Füzve 2 frt 40 kr.
Dillaberger Emil. Gyógyászati vény-és zsebkönyv nő-és gyermekbetegségekre. Ford. id. Purjesz Zs. Második a gramm-súlyrendszer szerint átdolgozott kiadás. Füzve 1 frt.
Dillaberger Emil. Gyógyászati vény-és zsebkönyv. A bel- és kül-betegségekre, valamint a szem-, fül-, és borbajokra nézve; a bécsi iskola szerint. Magyarra fordította id. Purjesz Zsigmond. Második a gramm-súlyrendszer szerint átdolgozott kiadás. Füzve 1 frt 60 kr.
Frommhold Carl. Electrolysis und Electrokatalsis vom physikalischen und medicinischen Gesichtspunkt skizziert. Cartonit 2 fl.
Haacke J. H. Dr. A szüléset alapvonalal. Kórodai gyakornokok és fiatal orvosok számára. Magyarra ford. id. Purjesz Zsigmond. Köve 2 frt 80 kr.
Kórrajzok bonczletekkel a gyermekgyógyászat köréből. Közlik Koller Gyula és Schmidt Gy. Előszóval Balassa Jánostól. Füzve 1 frt.
Kovács József tanár Sebészi kóródaja a budapesti k. magy. egyetemen 1871/2, 1872/3 és 1873/4 tanévben. Közlik Antal Géza tr. és Récey Imre tr. 44 fametszetű ábrával. Füzve 2 frt 80 kr.
Die chirurgische Klinik des Professors Joseph Kovács an der kön. ungar. Universität zu Budapest in den Jahren 1871-2, 1872-3 und 1873-4 von Dr. Geysa Antal und Dr. Emerich Récey 2 frt 50 kr.
Kunze. A gyakorlati orvostan kézikönyve. Kidolgozta Szabadföldi Mihály. Füzve 4 frt.
Purjesz Zsigm. A kórisme megállapítására szükséges vizsgálati módszerek. Fvz. 1 frt 20 kr.
A különös kór- és gyógytan kézikönyve. Orvostanhallgatók és gyakorló orvosok igényeire mérv. Köve 3 frt.
Rund Bernát Dr. Orvosi jegyzőkönyvek boncz-és látleletek figyelemmel a legújabb orvosrendőri és orvostörvényeségi eljárás módra 50 kr.
Sigmund Károly. Vényminták. Fordította Körber Gábor. Füzve 50 kr.
Steiner János. Gyermekgyógyászat. Orvosnövendékek és orvosok számára. A második javított és bővített kiadás után magyarra ford. Schulhof Jakab. A szerző által jogosított kiadás. Füzve 4 frt.
Stockinger Tamás. Utmutatás a sebési műszerek elemzésére s bírálatára. 23 táblával. Fv. 3 ft.
Szerelemly Mihály. Vényminta-tár a magyar gyógyszerkönyvhez. Pharmakologiai alapon. Vázonba kötve 2 frt 60 kr.
Wittmann L. A gyermekápolás rövid kézikönyve tekintettel a hazai viszonyokra. Köve 1 ft 50.
Wundt Vilmos. Az ember élettanának kézikönyve. Második kiad. Magyarra ford. Török Aurél. 56 szövegbe iktatott fametszv. Füzve 6 frt.
Zeissl Armin. Az alkati bujansenyv tankönyve, orvosok és orvostanhallgatók számára. Ford. Purjesz Zsigmond. Füzve 4 frt.

A magyar büntető-törvény magyarázata.

Irtá Dr. Schnierer Aladár, egyetemi tanár. Első füzet. Ára füzve 60 kr. Második füzet. Ára füzve 80 kr. Jelen munka 30 ivnyi terjedelemben fog megjelenni.

Dr. Lengyel F. nyir-balzsama.

Már a nővényi nedv, mely a nyírből ha annak fő nedvét megfűzjük, kifolyi, e nyir-berleket óta a legkínzóbb szűzöltszerek van ismerve; ha pedig e nedv a föltaláló utasi Ása szerint vegyi uton balzsammá dolgoztatik, majdnem csodálatos hatású 1 bir. Ha azsal az arczot vagy egyéb bőrrségeket este bekenjük, már a következő reggelten majdnem észrevethetlen pökelyek válnak le a bőrről, minek folytán ez gyöngéddé és fehérré válik. E balzsam kismítja az arczon támadt redőket és himlőbelyeket, fiatal arczsint ad; a bőrt a fahérséget, gyűződséget és frisséget kölcsönöz; a legrovidebb idő alatt a széplőt, májfoltokat, anyajegyet, orrvörösséget, bróthát és minden egyéb brászenyvet eltávolít. Egy korsóval használati utasítással együtt 1 frt 50 kr. Valódi minőségben szállítja Budapesten, csupán Török József, gyógyszerész, király-utca 12.; Pozsonyban Pisztor Bódog, Mihálykapu; Temesvárott Tarczai István. 5470

!!Majdnem ingyen!!

A nemrég megbukott nagy angol britania-écszt-gyár csődös-megmondokaságát azon megbízást nyertük, hogy valamennyi nálunk létező levő britania-écszt-árakat a szállítás s a munkabérek negyed részbeni csekély kárpótlása mellett, elárulítsuk. Az őszeg beküldése vagy utávért melletti is, csak 6 forint 75 kr. ár n, mint szállítási díjért Angliától Bécs g és a munkabérek egy csekély részéért, kapja mindenki a kö elcszékot, a valódi érték negyed részén tehát majdnem ingyen és pedig: 6 db. kitűnő jó asztali kés, britania-écsztűvel, valódi angol écszt-accél pengével. 6 db. legfinomabb villa, britania-écszt egy d.rabból. 6 db. nehéz britania-écszt evőkanál. 6 db. britania-écszt kávéskanál, legjobb minőség. 6 db. tömör britania-écszt tejszedő. 1 db. nehéz britania-écszt levestsedő. 6 db. britania-écszt kényugató. 6 db. angol Victoria-écszt, legfinomabban vésove. 6 db. hatásos britania-écszt asztali gyertyatartó. 40 db. Valamennyi 40 tárcy a legfinomabb britania-écsztűvel van készítve, a mely az országban, a világon létező fémek között, mely bróké fehére marad, s a valódi écsztűtől huss évi használat után sem különbözethető meg, amiért kezesseg is vállaltatik. 5452 Czim és egyedül megrendelési hely a cs. k. osztrák-magyar tartományok részére: Főraktára az első angol britania-écszt-gyárnak: BLAU és KANN, Bécs, I. Elisabethstrasse, Nr. 6.

A FRANKLIN-TÁRSULAT magy. irod. intézet kiadásában (Budapest, egyetem utca 4) megjelenés és kapható:

DÖNTVÉNYTÁR.

A magyar kir. Curia semmitőszéki és legfőbb ítélőszéki osztályának elvi jelentőségű HATÁROZATAI.

Gyűjtötték: Dr. Dárdai Sándor, Dr. Gallu József, a „Jogt. Közl.“ szerkesztője. kir. ít. táblai bíró. Zlinszky Imre, kir. táblai pótbíró.

Table with 2 columns: Volume number (I-XXI) and Price (Füzve). Includes details like 'I, II-ik folyam egybefüzve 2 frt.' and 'XIII. 2 frt 50 kr.'

TÁRGYMUTATÓ a Döntvénytár

(magyar kir. curia semmitőszéki és legfőbb ítélőszéki osztályának elvi jelentőségű határozatai) I—XV. folyamához. Gyűjtötték Dr. DARDAI SANDOR, Dr. GALLU JÓZSEF, ZLINSZKY IMRE. Ára füzve 2 frt 80 kr. Angol vászonba kötve 3 frt 60 kr.

Sérvbajban szenvedők

bürtmentes megkeresésre a legnagyobb készséggel nyerneken ingyen épügy követlenül vagy az alábbi cégek utján kimerítő használati utasítást a Sturzenegger Gottlieb-tól Herisauban (Schweizban) készített, egészen ártalmatlan altesti sérvkenőcsre nézve. Számos kitűnő bizonyítvány és köszönő irat, teljesen gyógyultaktól, van hozzá csatolva. Szállítás bár mely országba. A kenőcs ára: 3 frt 20 kr. bögrénként. Kapható Formágyi F. bold. szűzhöz czimzett gyógyszer. Által Budapesten; továbbá Weiss József eszerecsenhez czimzett gyógyszerára által Bécsben, Tuchlauben 27. 5454

Egy jó családból való 12—13 éves iskolázott fiú tanonczul azonnal felvételt Szabó Károly vas- és fűszer-kereskedésébe Nagy-Körösrön, a feltételek iránti bővebb értesítések levél utján közölhetnek. 5487

A FRANKLIN-TÁRSULAT magyar irodalmi intézet kiadásában Budapesten (egyetem-utca 4-ik szám) megjelent minden könyvárusnál kapható:

English Reading-Book. (Angol olvasókönyv.)

Iskolai és magánhasználatra.

Adomák, történeti és egyéb elbeszélések gyűjteménye, költemények, továbbá Anglia történetének rövid vázlata, az összes angol királyok leszármaztatási táblázatával. Magyarászó szavakkal és kérdésekkel.

Összeállította RANSBOURGH ZSIGMOND. Ára füzve 1 frt 60 kr.

Már teljesen megjelent!

A Franklin-Társulat magy. irod. int. kiadásában megjelent és minden könyvárusnál kapható:

TALÁLmányok Könyve.

Ismeretek a kézmű- és műipar mezejéről.

A mű 40 füzetben vagy 4 kötetben kapható. Minden egyes füzet vagy kötet külön is kapható.

Egy-egy füzet ára 40 kr. Egy-egy kötet ára 4 frt.

Ara a teljes négy kötetből álló munkának füzve 16 forint.

TARTALOM: I. kötet. A nyersanyagok erőműves feldolgozása. A gépészet segédesszei. Lövegek, szálfegyverek és acélszerszámok. Zárak, lakatok, tűzálló szekrények és szőgyártás. A tügyártás. A bádog feldolgozása és az acéltollgyártás. Az óragyártás. Az ótvösség és cecsebecsék gyártása. A fa feldolgozása. Az esztergálás és a játékszergyártás. Kocsigyártás és kádárság. A fa- és szalmafonás. A rostanyagok feldolgozása: A fonás. Kötélverés és gyártás. A papirgyártás. A papirmacé és egyéb rokontárgyak. Könyvkötés. A bőr feldolgozása. Nyerges, eszmadia, keztys. A szőr, sőrtek és belek feldolgozása.

II. kötet. A nyersanyagok vegyi feldolgozása.

Vegyati alapfogalmak. A kohómives. A vasipar; az acél, Uchtius-acél, Bessemer-acél. A mai vasipar. Zink, kobalt, Wismuth és társai, az új ezüst. A vörörsz. Harang, ágyu, szobor és sárgaréz. Talmi arany. Olom, ezinn és higany. A fonosor. Ezüst. A pénzverés. Arany, platina és társai. Az aranytelepek: Mexiko, Kalifornia, Ausztrália. Aranyfüst. Aranyozás. Palladium, Osmium, Iridium. Aluminium és magnézium. Ágyagárak és a porcellán. Tégla-, pipa-, edény-, terracottagyártás. Mész, cement és gypsz. Timsó, szikó és salétrom. Az üveg és gyártása. A kén ipara. A gyújtószerk feltalálása és a villó. A fénykép-írás. A lópor és robbantószerk. A fészekék és készitési módjuk.

III. kötet. A természeti erők felhasználása.

tsuk és guttapercha. A bőrcserzés és enygyártás. A len, gyapjú, gyapot fehérítése. A szövetfestés és kelmenyomás. A tapetta és viaszkosvaszon gyártása.

A földmívelés-, ipar- s kereskedelemügyi m. k. miniszter megbízásából és az orsz. magyar iparczengesület felügyelete alatt több ideitógó munka alapján dolgozta

FRECSKAY JÁNOS. 1000 a szöveg közzé nyomott szép fametszéssel.

RÁTH MÓR könyvkereskedésében Budapest a "Haas"-palotában mindazon tan- és segédkönyvek, melyek az egyetemeken és jogakadémiákban, a gymnasiumokban és reáltanodákban, a tanítóképezdékben, polgári és népiskolákban a magán- és bármely más tanintézetekben használatnak, a megrendelés beérkezének napján a legnagyobb figyelemmel és lelkiismeretességgel expediatnak. 5471

A FRANKLIN-TÁRSULAT magyar irodalmi intézet kiadásában Budapesten (egyetem-utca 4-ik szám) megjelenés és minden könyvárusnál kapható:

Fontos irodalmi jelentés.

A MAGYAR KÖLTÉSZET KÉZIKÖNYVE

a mohácsi véstől a jelenkorig, vagyis az utóbbi negyedfél század kitűnőbb költői, életrajzokban és jellemző mutatóványokban feltüntetve TOLDY FERENC által.

Második, átdolgozott, kiadás, öt kötetben (1963 lapon). Budapest, 1876. 8-rét. Ára füzve 10 frt. o. é., kötve 5 vászonkötetbe 12 frt. o. é.

A honzeretet s a nemzeti miveltésnek — a nemzet fenmaradása e két leghatalmasabb tényezőjének — első alapja a nemzet szellemi életének ismerete, ennek a nemzet köztudatába átmenetele. E szellemi élet legközvetlenebbül s legbensőbbben a nemzet költészetében nyilatkozik: aminek életében a jelenkor kulturáepi, a história minden más ágai felett irodalomk és részét mivelik legfőképp; s ez ismeret alkotja nálók az általános miveltés leglényesebb eszköze.

Nekünk is költőink voltak a nemzet gondolkodása és érzéseinek legpraegnansabb kifejezői. Ők indították meg s támogatták folyvást a megmentő munkát a nemzeti öntudat ápolása, a hazafői szent tűz éllesztése és irányzása, másfelől a szív, az erkölcsök s az izlés nemesítése által. Ez adja meg a magyar költészetnek nem csak históriai fontosságát s kiváló érdekességét, hanem úgy nevelő mint gyönyörködtető hatásait is. Irodalmunk e fontos és legkifejtettebb ágának ismeretében vezet be e munka, mely, midőn negyedfél század kiválóbb költőinek életét beszéli el, nem csak az irodalomtörténet mindannyi egyes érdekes képeit állítja fel, hanem egyszermind a nemzeti és kultúrátörénetre vez számos megvilágosító sugarakat; s midőn az irókból kiválasztott jellemző műveket vezet fel, magokat a századokat s a nemzetet beszélleti köz- és erkölcsi élete különböző koraiban és térein. E több mint 850 nagyobb-kisebb, egész és töredék költemény, az elbeszélő és drámai úgy, mint a lyrai s vegyes nemekből, költészetünk oly dús virágoskertét képezi, mely nem csak tájékozást, hanem gyönyört is nyújt a névelő olvasónak. Ezt tartva szem előtt, az inkább csak történeti érdekű korok egy kötetbe szorítottak, míg a mult századnak, az irodalom feléledése óta, szinte egy, a XIX-diknek pedig, melyben költészetünk legszebb termékeinek legnagyobb része született, három kötet jutott, köztük ismét egy, az ötödik, a jelenkornak legkitűnőbb szellemeit állítja az olvasó elébe.

Tartalma gazdagságának kitűntetésére felhozuk az 5 kötet fejezeteinek teljes sorát:

- I. KÖTET. XVI. Század: Bevezetés. Horváth András. A jeremiádok. Szamosmelléki névtelen. Tinódi Sebestyén. Szendrei névtelen. Görgei Albert. Diványi Mehmet (renegát). B. Balassa Bálint. XVII. Század: Bevezetés. Szenci Molnár Albert. Rimay János. Benický Péter. Gr. Zrínyi Miklós. B. Liszt László. Kathol. egyházi költészet. Gr. Balassa Bálint. Gyöngyösi István. Gr. Kohári István. Népies költészet. XVIII. Század 1772-ig: Bevezetés. Rádai Pál. B. Amade László. Faludi Ferenc. II. KÖTET. XVIII. Század 1772 óta: Bevezetés. Bessenyei György. B. Orcy Lőrinc. Barcsay Ábrahám. Anyos Pál. Gr. Teleki József. Péceli József. Baróti Szabó Dávid. Révai Miklós. Rájnis József. Pálóczi Horváth Ádám. Gr. Gvadányi József. Gr. Ráday Gedeon. Szentjóni Szabó László. Dayka Gábor. Bacszányi János. Verseghy Ferenc. Virág Benedek. Csokonai Vitéz Mihály. III., IV., V. KÖTET. XIX. Század: I. Bevezetés. Kisfaludy Sándor. Kazinczy Ferenc. Kis János. Berzsenyi Dániel. Semere Pál. Szász József. Tóth László. Vitkovics Mihály. Szentmiklóssy Alajos. Döbrentei Gábor. Gr. Teleki Ferenc. Dukai Takács Judit. Kisfaludy Károly. II. Katona József. Horvát Endre. Fáy András. Kölcsey Ferenc. Bajza József. Székely Sándor. Csupor Gergely. Vörösmarty Mihály. Debreceni Márton. Szabó István. III. Garay János. Erdélyi János. Vachott Sándor. B. Eötvös József. Székács József. Tarkányi Béla. Szigligeti Edvárd. Petőfi Sándor. Tompa Mihály. Arany János. Jókai Mór. Lévy József. Tóth Kálmán. Madách Imre. Gyulai Pál. Szász Károly.

Temesváry Mór ciggyára
Budapesten, király-utca 1. sz.
Orczy-ház.

Hölgyek számára:
Nemes ponyola cipőket minden színben, sarokkal és csokorral. 1 ft 80 kr.
Eberlasztig vagy bőr-czugas topánokat magas vágással, a legfinomabb kiállítva. 3 ft.
Czugas bőrtopánokat, erős chagrin v. bornyubőrrel veres nemes béttal, szegelve. dupla talppal, eső időben tartós 3 ft 40 kr.
Urak számára:
Topányokat, bornyú- vagy bagaria bőrből, szegzett és sroftot duplatalppal, igen erős. 4 ft.
Topányokat orosz lakkbőrből, szegzett duplatalppal, és sroft munkával, munkával és eső időben való. 4 ft 80 kr.
Térdeszűrésű, dupla bagaria bőrből 3-szoros csavarral ellátott duplatalppal, vízmentes 3 ft 80 kr.
Ugynaz orosz lakk bagaria bőrből. 12 ft.
Megrendelések pótlai u'avévt vagy az öszeg beküldése mellett a legrövidebben megküldetnek. Kimerítő árjegyzékek ingyen.

A FRANKLIN-TÁRSULAT
magyar irodalmi intézet kiadásában (Budapest, egyetem-utca 4-ik szám) megjelent és minden könyvtárnál kapható:

A ROSSZ SZOMSZÉD.

REGÉNY.
Irta
Vadnai Károly.
Ára füzve 1 ft.
A rossz szomszéd újabb regényirodalmunk kiválóbb termékei közé tartozik. Kedves és érdekes meséje egy kisvárosi társaságra vezet, melynek alakjai gondtal, hiven és költői módon vannak rajzolva. Egy öreg ember vad gyűlölsége elválasztani törekszik két szerető ifjú szívet s e szívek ragaszkodása utoljára még az ő régi sebeit is meggyógyítja. A fiatal leány belső világának rajza tele van idylli, gyöngéd, finom vonással, mely önkénytelenül lebilincseli az olvasó részvétét s érdeklődését belevonja e kis családi dráma körébe. A humoros genre-alakok is igen sikerültek. A mi pedig e könyv fő érdemét alkotja: a nyelv, stil, előadás kiváló gondja, mely Vadnait újabb regényíróink közül méltán emeli ki.

PILEPSIE
(nehézkedő levél után gyógyítottatik dr. Killiasy különleges orvos által Dredában. (Neustadt).
Legnagyobb tapasztalás, miután eddig több mint 11,000 eset lett gyógykezelve. 5 0/10

Első, legjobb hírű
cs. kir. udvari
vászon-fehérmű-gyár.
FOGL E. Bécsben,
Mariahilferstrasse 25. szám,
szállít mindenfelé levélbeli megkérésre jelenlegi árak mellett: (a nyakbőség megelőzésével) férfi- vagy női ingeket, dajka 1 1/2, 2, 2 1/2, egész 3 ftig; a legfinomabb rumbarzi vászon ingeket, melyek azelőtt 6, 8, egész 10 ftiba kerültek, most csak 4, 5, egész 6 ft. Férfi- és női lábraválók, dajka 1 1/2, 1 1/2, egész 6 ftig; színes vagy fehér alsó szoknyák 2, 2 1/2, egész 3 ft. Háló zubbonyok, 1, 1 1/2, egész 2 ftig, hímzeve. Női hálókönnyű, színesek, csupán 3, 4 egész 5 ftig. Legfinomabb női fűzők is 1 tucatt galér, 1/2 tucatt készlet csupán 1 1/2, 2, egész 2 1/2 ftig. Nyakraválók, hálózott ingek, izadási-szők, csupán 75 kr., egész 1 1/2 ftig. Egyszerű mellények és gyapjú nadrágok (kőszvény ellen), szabaddok csupán 2, 3, 4 ftig díjok. Színes gyapjú alsó szoknyák vagy selymeszövet szoknyák 3-4 ft. Fehérmű sáncsór vagy piké-barkettből 1 1/2 ft-től 4 ftig, hímzeve. Batizst zsebkendők színes szegélyvel, tucattja 1 1/2, 1 1/2, 2 egész 3 ftig. Vászon zsebkendők fehérre, vagy színes szegélyvel, tucattja 3, 4, egész 5 ftig. Férfi- és női harisnya, tucattja 3, 4 egész 6 ftig. Vászon, kőművelők, aroszok és kávéskendők, asztalkendők, egész menyasszonyi készletek készen, készítés szerinti áron. Nem tetető tárgyak készletek mellett visszavételnek. Postal küldendő 5 kio 30 kr.
Levélbeli mindenfelé. Megtakarítás a vásárlás vagy levélbeli megrendelésnél, az előbbi árak és versenydíjzsetekhez képest, legalább 30 százalék. — Cím levelekre: 500/9
FOGL E. Bécsben,
Mariahilferstrasse 25.
(100 ft értékű tevé vásárlásnál 4 vártárnékiül kapod ingyen.)

Kopaszság,
a haj őszülése és korpaképződés ellen jelennek bizonyult, a naponként beérkező bizonyítványok és köszönő iratok folytán, egyedül és kizáróan
Tannin-olaj dr. Moras-tól.
Tisztelt gyógyszerész ur! A haj kimenése ellen, a dr. Moras-féle tannin-olaj a legjobb szolgálatokat teszi. Kérek meg egy nagy palackkal.
Prága. cs. k. főorvósügyi tanácsos.
Kapható Budapesten: Török József gyógyszerész úrnál, király-utca 12. sz. 5469

A FRANKLIN-TÁRSULAT magy. irod. intézet kiadásában (Budapest, egyetem-utca 4) megjelent és kapható

Francia nyelvten.
Szerző
Schwiedland Frigyes.
Harmadik kiadás.
Ára füzve 80 krajczár.

A szibériai száműzöttek.
Irta
Mme COTTIN.
Franciaából fordította
GYÖRGY ALADÁRNÉ.
Ára füzve 80 kr.

Dr. KAUTZ GYULA.
A nemzetgazdaság- és pénzügytan rendszere.
Harmadik újolag átdolgozott és javított kiadás. Külön kiadás:
I. kötet. **A nemzetgazdaság általános tanai.** Füzve 2 ft.
II. kötet. **A nemzetgazdaság különös tanai.** Füzve 2 ft.
III. kötet. **A pénzügytan rendszere.** Füzve 2 ft.

Epen most jelent meg!
BUDA PESTI SZEMLE
a M. Tud. Akadémia megbízásából szerkeszti

GYULAI PÁL.
Szeptember-október. 41-ik sz. Ára füzve 2 forint.

TARTALMA:
I. OVIDIUS SZÁMÜZETÉSE. — Boissier Gaston után, franciaiból. — Huszár Imrétől.
II. CAMERON ÁFRIKAI UTAZÁSA. (II.) — Varga Ottótól.
III. DANTE DIVINA COMMEDIÁJÁBÓL. (IV.) — Szász Károlytól.
IV. GRÓF SZÉCHENYI ISTVÁN NAPLÓIRÓL. — Zichy Antaltól.
V. A VÉN JAQUELIN HAGYATÉKA. — Beszély. — Angolból B. G.-tól.
VI. PARLAMENTI FEJVELEM ÉS TEKINTÉLY. — Neményi Ambrustól.
VII. KÖLTEMÉNYEK: Régi dalok. (I-VII.) — Lévy Józseftől.
VIII. AZ ÚJ ARANYKOR. — Dapsy Lászlótól.
IX. MAGYAR NYELVEMLÉKEK. — V.
X. GRÓF SZÉCHENYI BÉLA LEVELE KHINÁBÓL.
XI. ÉRTESÍTŐ: Simonyi Zsigmond: Antibarbarus. — k. — Arany János: Prózi dolgozatok. Riedl Frigyesztől. — Don Pedro: Rugott csillagok. A. D.

A Budapesti Szemle tájékoztatni igyekszik a magyar közönséget azon eszmékről, a melyek világszerte foglalkoztatják a szellemeket s mintegy közvetítő kíván lenni egyfelől a szaktudomány és művelt közönség, másfelől a hazai és külföldi irodalom között.
E folyóirat a Magyar Tudományos Akadémia megbízásából és támogatásával jelen ugyan meg, de a cikkeik irányáért és tartalmáért egyedül a szerkesztőség felelős.
Megjelen évenként hatszor, kéthavi kötetekben, 13-14 ivnyi tartalommal. Előfizetési ára, bérmentes küldéssel, egész évre 12 ft, félévre 6 ft. Minden egyes szám 2 ft-ot megszerezhető.
Előfizetéseket minden könyvtáros elfogad.

Franklin-Társulat,
magy. irodalmi intézet és könyvnyomda Budapesten.

VASÁRNAPI UJSÁG
Előfizetési feltételek: **VASÁRNAPI UJSÁG** és **POLITIKAI UJDONSÁGOK** együtt: / egész évre — 12 ft / félévre — 6 *
Csupán a VASÁRNAPI UJSÁG: / egész évre — 8 ft / félévre — 4 *
Csupán a POLITIKAI UJDONSÁGOK: / egész évre — 6 ft / félévre — 3 *

38-dik szám. 1879. **BUDAPEST, SEPTEMBER 21.** XXVI. évfolyam.

GRÓF ERDŐDY JÁNOS.
(1794—1879.)

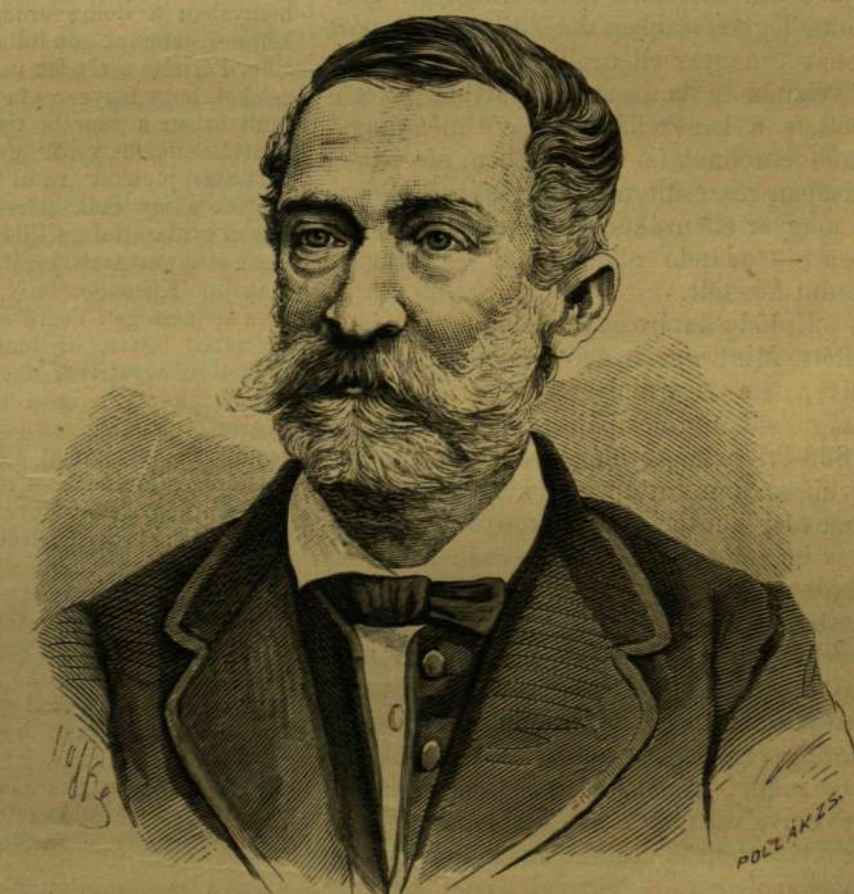
Alig múlt még harmincz éve, hogy Horvátország velünk testvérharcba keveredett, s szétszakította a kapesot, mely századokon át Magyarországhoz fűzte: és a drávántuli föld már majdnem idegenné vált előttünk. A laza közjogi kapcsolaton kívül nincs többé közös kötelékünk; nincs többé számunkra rokonszenv, nincs többé baráti indulat, ha csak nem azokban, kik még a multban élnek, kik Magyarországtól küzdöttek és legyőzettek, de szeretetüket a régi zászló iránt megtartották. De ezeknek sorai mindinkább ritkulnak. Minden év kiveszi áldozatait; az idén gróf Erdődy János halt meg, ki egy negyedszázadnál tovább volt a magyar

ügynek, a magyar állameszmének egyik legnevesebb, legrendületlenebb híve a Dráván túl, és megérdemli, hogy néhány sort szenteljünk emlékének.
Monyorókeréki gróf Erdődy János, gr. Erdődy Sándor tábornok és varas megyei főispánnak és gr. Pálffy Amáliának másodszülött fia, gr. Erdődy János horvát bának unokája, 1794. január 10-ikén, Keszthelyen, Zágrábmegyében született. Bevégeztven tanulmányait, mint 18 éves ifju a magyar udvari kancelláriához gyakornoknak esküdött fel (1812. decz. 15.), a honnan már négy év múlva (1816. május 6.) atyja kérelmére és a kancellár ajánlatára, ki őt kitünő tehetségű fiatal embernek tanulta ismerni, a horvát kerületi táblához jött tiszteletbeli bírónak. 1827-ben a magyar kir. helytartótanács

titkárává, 1834-ben pedig tanácsosává lett, és egyidejűleg Varas megyének főispáni helytartójává is kinevezetett, Erdődy György gróf ajánlatára, kit, mint a család legidősebb tagját, Rudolf királynak 1607-ben kelt adománylevele szerint, a főispáni méltóság megilletett.
Az 1848 előtti alkotmány szerint a főispánnak csak ritkán kellvén megyéjében megjelenni, Erdődy mint a helytartótanácsnak tagja rendszeresen Budán lakott, hol a főrangú társaságnak élcei és szelleme által igen kedvelt tagja volt, s 1838-ban a pesti árviz alkalmával a mentők közt első sorban tündökölt: de soha sem késett lemenni Horvátországba, ha a közügy, ha Magyarország érdeke kívánta, melyet a Dráván túl készülő események már ezidett lassanként fenyegetni kezdettek.

GRÓF ERDŐDY JÁNOS.
† 1879. május 2-án.

ID. GRÓF BETHLEN JÁNOS.
† 1879. szeptember 2-án.

Állat-gyógyszerek

Kwizda Ferencz János, cs. k. udvari szállítótól Kornenburgban,
6 felségeik az angol királynő, porosz király és német császár, valamint számos magas egyéniség istállóiban rendkívül sikerrel használva; az osztrák és olasz államok egész területére kizárólagos szabadalommal, s a londoni, párisi, bécsi, hamburgi és müncheni érmeikkel kitüntetve.

Cs. kir. szabad. korneburgi marhapor lovak, szarvasmarhák és juhok számára: sok évi tapasztalat szerint hatásos mirigyek, bélgörös, étvágytalanság, vértejelés ellen, javítja a tejet, és egyáltalán sikeres a legző és emésztő szervek minden bajaiban.
Cs. k. szabad. üditő nedv lovak számára. Külső bajoknál alkalmasodások, megrándulások, inbajoknál, szügy-, vékony-, derék- és váll-gyöngeségnél, az izmok és inak feszességénél, stb. 1 üveggel 1 ft 40 kr.

Blister (erős bedörzsölő) impók, holttetem, körsont, pókosodás, inrágás, könyök-, Blister, tapló, iztapló, könyökgumó, sarkbénulás, s keményedett mirigyek ellen. Egy köcsög ára 3 ft o. é.

Görös-pilulák lovak és szarvasmarhák számára, bélgörös, szélhas, dobkór, makacs dugulás és puffadtság ellen. 1 pléh szelencze 1 ft 60 kr.

Gilisza-pilulák lovaknak orsonya, czövek-gilisza, bél-gilisza, s egyáltalán a bögöly-álcák ellen. Egy pléh szelencze 1 ft 60 kr.

Phisic hashajtó pilulák, lovak számára, dugulás ellen, vértisztító és külön-szer a bélgörös ellen, 1 pléh szelencze 1 ft 2.

Pók-tinktúra lovak számára, izpókosodás, valamintaz impók és csúzpók ellen. Egy üveggel 1 ft 50 kr.

Seb-balszam, régi sebek gyógyítására. Egy üveggel 1 ft 25 kr.

Pata-kenőcs, erdes, repedezett, törékeny patak, kicsiny és odvas oldalak ellen, valamint utánnövények elősegítésére. Egy szelencze 1 ft 25 kr.

Pata-por, nyirothadás ellen. Egy üveggel 70 krajczár.

Erő-táplálék lovak és szarvasmarhák számára, lefogyott barmok gyors fölségítésére, s a hizás elősegítésére. 6 és 3 ftos ládácskákban. és 30 kros csomagokban.

Kutya-pilulák a kutyabetegség ellen. Egy doboz 1 forint.

Sömör-és rüh-olaj, kutyáknak. Egy üveggel 1 ft 50 kr.

Sertés-por, futó lob és elvesztett étvágnál, 1 nagy csomag 1 ft 26 kr. — Kis csiny 63 kr.

Gyógy-por barmok számára, libák, kacskák, tyúkok, gyöngytyúk, stb. járványa és közönséges betegségeinél. Egy csomag 50 kr.

Kwizda gyógykészítményei valódi minőségben kaphatók:
PESTEN: Bayer A. gyógyász.; Frommer A. Hermann, Glasz J., szijgyártó; Halbauer testv.; Hoffmann József; Kreische Antal; Kochmeister Frigyes utódai; Kovács J. I.; Kertész és Enzert; Makláry és Kania; Neruda Ferd.; Strobert testv.; Stern és Schmidt; Steden József gyógyász.; Szilber Antal; Topits K. őzv.; Thallmayer és Seitz; Török József gyógyász.
Ezekon kívül a koronaországok majd minden városa és mezővárosában léteznek raktárak, melyek időnkint a vidéki lapok utján köztudomásra hozatnak
Ki védjegyet meghamisítóját olykép juttatja tudomásomra, hogy azt törvényes büntetés alá vonhatom, 500 ftig terjedő jutalmat nyer tőlem